

הוריות פרק ראשון: הורו בית דין

מתוך "גמרא נו ח ה"

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

חטאת יחיד

וּאִם נֶפֶשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֻׁתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְאִשָּׁם וְהוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא קֶרְבָּנוֹ שְׁעִירֵת עִזִּים תְּמִימָה נִקְבָּה עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְיִקְרָא ד, כח:

פר העלם דבר של צבור

וְאִם כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיִנִי הַקֹּהֵל וַעֲשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְאִשְׁמוּ וְנִוְדָעָה הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר חָטְאוּ עֲלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּר בֶּן בָּקָר לַחֲטָאֹת וְהִבִּיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמְכוּ זָקְנֵי הָעֵדָה אֶת יָדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּר לִפְנֵי ה' וְשַׁחֲטוּ אֶת הַפֶּר לִפְנֵי ה' וְהִבִּיאוּ הֶכֶהֱן הַמִּשִּׁיחַ מִדָּם הַפֶּר אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְטָבַל הֶכֶהֱן אֶצְבְּעוֹ מִן הַדָּם וְהִזָּה שְׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי ה' אֶת פְּנֵי הַפֶּרֶת וּמִן הַדָּם יִתֵּן עַל קֶרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר בָּאֵהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל חִלְבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְעָשָׂה לִפְרָא שְׁעָה לִפְרָא הַחֲטָאֹת כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ וְכִפֹּר עֲלֵהֶם הֶכֶהֱן וְנִסְלַח לָהֶם וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּר אֶל מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשָׂרָף אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר שָׂרָף אֶת הַפֶּר הָרִאשׁוֹן חֲטָאֹת הַקֹּהֵל הוּא וְיִקְרָא ד, יט: וְיִקְרָא ד, כ: וְיִקְרָא ד, כא:

כפרה על עבודה זרה

וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהָלָא לְדֹרֹתֵיכֶם וְהָיָה אִם מַעֲיִנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה וַעֲשׂוּ כָּל הָעֵדָה פֶּר בֶּן בָּקָר אֶחָד לַעֲלֹה לְרִיחַ נִיחָח לַה' וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפֵּט וְשַׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאֹת וְכִפֹּר הֶכֶהֱן עַל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי שִׁגְגָה הוּא וְהֵם הִבִּיאוּ אֶת קֶרְבָּנָם אֲשֶׁר לַה' וְחֲטָאֹתָם לִפְנֵי ה' עַל שִׁגְגָתָם וְנִסְלַח לָכָל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֵי הָגֵר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל הָעָם בְּשִׁגְגָה וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָהּ עֹז בֵּת שְׁנֵתָה לַחֲטָאֹת וְכִפֹּר הֶכֶהֱן עַל הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגְגָה בַּחֲטָאֹת בְּשִׁגְגָה לִפְנֵי ה' לְכַפֹּר עֲלֵיו וְנִסְלַח לוֹ הָאֲזִיחַ בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֵי הָגֵר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּשִׁגְגָה וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בִּיד רְמָה מִן הָאֲזִיחַ וּמִן הָגֵר אֶת ה' הוּא מְגִדָּף וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמָּה כִּי דִבֶּר ה' בְּזֶה וְאֵת מִצְוֹתוֹ הַפֶּר הַכֹּרֶת תִּכְרֹת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עוֹנָה בָּהּ וְיִקְרָא טו, כב: בַּמִּדְבָּר טו, כג: בַּמִּדְבָּר טו, כד: בַּמִּדְבָּר טו, כה: בַּמִּדְבָּר טו, כו: בַּמִּדְבָּר טו, כז: בַּמִּדְבָּר טו, כח: בַּמִּדְבָּר טו, כט: בַּמִּדְבָּר טו, ל: בַּמִּדְבָּר טו, לא:

(הוריות ב, א)

משנה:

הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה (כגון שהורו שחלב או דם מותר), והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם (מפרש בגמרא) - בין שעשו (בית דין) ועשה עמהן (כגון שאכל דם או חלב עמהן), בין שעשו ועשה אחריהן (בזה אחר זה), בין שלא עשו (בית דין) ועשה (היחיד על פיהן) - פטור (מלהביא כשבה ושעירה), מפני שתלה בבית דין (ועשה על פיהם).
הורו בית דין וידע אחד מהן (מבית דין) שטעו, או תלמיד והוא ראוי להוראה, והלך (אותו אחד או אותו תלמיד) ועשה על פיהן (שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים כדמפרש בגמרא) - בין שעשו ועשה עמהן, בין שעשו ועשה אחריהן, בין שלא עשו ועשה - הרי זה חייב, מפני שלא תלה (ממש) בבית דין (שהרי יודע שטעו; ואמרין בגמרא: העושה מפי עצמו - חייב; בהוראת בית דין - פטור).
זה הכלל: התולה בעצמו - חייב, והתולה בבית דין - פטור.

גמרא:

אמר שמואל: לעולם אין בית דין חייבין (כי עשו הקהל או רובו על פיהם; כלומר: בין למאן דאמר "ב"ד מביאין פרי" בין למ"ד 'צבור מביאין פרי, ולא בית דין' - לעולם לא הוי גמר הוראה דלחייב קרבן ולגבי יחיד דלהוי תולה בב"ד) - עד שיאמרו (בית דין) להם (לצבור) "מותרין אתם".
רב דימי מנהרדעא אמר: (לעולם לא נגמרה הוראה לחייבן קרבן) עד שיאמרו להם "מותרין אתם לעשות".

מאי טעמא? - לפי שלא נגמרה הוראה.

תוספות הרא"ש: פירוש: ששאלו לבית דין "מה אנו לאכול חלב שעל גבי הקיבה" ואמרו להם "מותרין אתם לאכול" - לאפוקי אם שנו ולמדו להם בבית המדרש שמותר, דלא הוי הוראה.

והקשה הרמ"ה ז"ל: מה חילוקיש בין "מותרין אתם" ובין "מותרין אתם לעשות"? ופירש: ד"מותרין אתם" דקאמר שמואל לא מיירי ששאלו אם מותרין לאכול, דאם אמרו להם "מותרין אתם" – היינו "מותרים אתם לעשות", דבשאלת השואל תלויה ההוראה, ולא בתשובת המורה: דכיון ששאלוהו אם מותרין לאכול – יודע המורה כשיאמר "מותרין אתם" שיאכלו על פיו, וכשאמר להם "מותרין אתם" – הוי כאילו אמר להם "מותרין אתם לעשות"! אלא מיירי ששאלו להם הוראה: "מה אנו להורות היתר בחלב שעל הקיבה?" ואמרו להם "מותרין אתם": דאף על גב דלא הורו אותם לעשות, אלא להורות לאחרים – הוראה הוי.

ולא נהירא לן: דכיון שיודע המורה ששאלו כדי להורות היתר לכל שואל, יותר הוי ליה לדקדק בדבריו, וכשהוא הורה להם היתר כל שכן דהוי הוראה?!

ונראה לי לפרש כההיא דקתני בבא בתרא פרק 'יש נוחלין' (נדף קל,ב): 'תנו רבנן: אין למדין הלכה לא מפי תלמיד ולא מפי מעשה, עד שיאמרו "הלכה למעשה"; שאל ואמר "הלכה למעשה" – ילך ויעשה.' ותו לאכול ליה רב אסי לרבי יוחנן: כי אמר לן מר "הלכה" – נעבד? אמר ליה: עד דאמרי לכו "הלכה למעשה" – כלומר: אפילו אם ישאלו לו אם הלכה כך, ויאמר להם "הלכה כן" – לא יסמכו על זה לעשות מעשה עד שישאלו ממנו פעם שנית בשעת מעשה, לפי שכשהאיסור מזומן לעשות מיד – אז יקדק המורה בדבריו שלא תארע על ידי תקלה;

והכי פירושו הכא: אם שאלו להם, ואמרו להם "מותרין אתם" אף בשלא בשעת מעשה – קאמר שמואל דהוי הוראה, ורב דימי – דאמר כההיא דפרק 'יש נוחלין'.

ולולא מסתפינא הייתי אומר שרב דימי – לא לחלוק על שמואל בא, אלא לפרש את דבריו, שהרי שמואל היה ראש בנהרדעא, ולא מסתבר שרב דימי מנהרדעא יחלוק עליו, אלא שמפרש דבריו; וכן נראה מכך שאין רב דימי מקשה על שמואל;

ועוד יש לומר שהלשון של שמואל כך מורה: שאין דרך לומר בשעת לימוד "מותרין אתם" אלא אומרים "מותר" או "אסור"; ולכן משמע בדברי שמואל שמדובר בשאלה מעשית; ורב דימי רק מפרש דברי שמואל ואומר שהכוונה היא, שהתשובה מכוונת להלכה למעשה, ולא לעיון – גם בדברי שמואל וגם בדברי רב דימי מנהרדעא.

אך אין זו הדרך בגמרא; אולי כי הדיון בדברי שמואל ורב דימי התקיים שנים רבות אחר-כך, בבית מדרשו של רבא ואביי, ואולי לשם לימוד בחרו להבין שיש כאן מחלוקת מטעמים דידקטיים: להראות את הצורך בדיוק בלשון, וכיצד יכולה לצאת תקלה מניסוח לא שלם ומדויק.

אמר אביי: אף אנן נמי תנינא (בפרק 'אלו הן הנחנקין' נבמשנה סנהדרין פ"א מ"ב; בבלי דף 19ב): 'חזר (זקן ממרא) לעירו, שנה ולימד כדרך שלימד – פטור; הורה לעשות' (דמשמע דקאמר "מותרין אתם לעשות" דנגמרה הוראתו) – חייב. ' אמר רבי אבא: אף אנן נמי תנינא: 'הורו לה בית דין להנשא' (על פי עד אחד; דאי בשני עדים – לא צריך בית דין), והלכה וקלקלה (בזנות ואחר כך בא בעלה) – חייבת בקרבן, שלא התירו לה אלא להנשא (לפי שלא היתה תולה בבית דין). ' (מדקתני *הורו לה ב"ד להנשא* ולא קתני 'התירוה בית דין' – שמע מינה דלא נגמרה הוראתם עד שיאמרו "מותרין אתם לעשות") אמר רבינא: אף אנן נמי תנינא: 'הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה' (דמשמע 'הורו בית דין לעשות', דאינה גמורה הוראתם עד שיאמרו "מותרין אתם לעשות").

תו לא מיתי.

איכא דאמרי: אמר שמואל: אין בית דין חייבין עד שיאמרו להם "מותרים אתם לעשות".

רב דימי מנהרדעא אמר: אפילו "מותרים אתם" – נגמרה הוראה.

אמר אביי: והא לא תנן הכי (כולהו מקשו לרב דימי): 'חזר לעירו ושנה, או לימד כדרך שלימד – פטור; הורה ו – חייב'!?

אמר רבי אבא: והא לא תנן הכי: 'הורו לה ב"ד להנשא', והלכה

וקלקלה – חייבת בקרבן, שלא התירו לה אלא להנשא'!?

אמר רבינא: והא לא תנן הכי: 'הורו ב"ד לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה'!?

תו לא מיתי.

והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם:

וניתני 'ועשה על פיהם'; 'שוגג' למה לי?

אמר רבא: (תרתין קתני, דמשמע הכי: 'והלך היחיד ועשה, או שוגג או על פיהם') 'שוגג' –

לאתויי הורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן, ואכלו –

פ ט ו ר (אף על גב דלא הוי 'על פיהם' ממש, ושלא במתכוין קאכיל ליה - אפילו הכי, הואיל ואילו מתידע ליה דחלב הוא - לא הוה הדר ביה, שהרי הורו בית דין שחלב מותר! הלכך - 'תולה בבית דין' קרינן ביה, ופטור); **'על פיהם'** - על פיהם ממש (כגון שהורו בית דין שחלב מותר, והלך ועשה על פיהם; לאשמועין דשוגג על פיהם - פטור).

ואיכא דאמרי: אמר רבא: **'שוגג על פיהם'** (חדא קתני; להכי איצטריך למיתני 'שוגג על פיהם', דמשמע: דשוגג ממש על פיהם) - הוא דפטור (דהיינו 'על פיהם' ממש: דידע דחלב הוא, ופטור משום דתלה בבית דין ממש), אבל (כגון שהורו ב"ד שחלב מותר ו) **נתחלף לו חלב בשומן ואכלו - חייב** (שלא תלה עצמו בבית דין).

מילתא דפשיטא ליה לרבא - קמיבעיא ליה לרמי בר חמא, דבעי רמי בר חמא: הורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו בשומן ואכלו - מהו? אמר רבא: תא שמע: **'הלך יחיד ועשה שוגג על פיהם כו' ; 'שוגג' 'על פיהם' למה לי? לאו לאתויי 'הורו בית דין שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו פטור'?** דלמא שוגג על פיהם - הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו - **חייב!**

איכא דאמרי: אמר רבא: תא שמע: **'הלך יחיד ועשה שוגג על פיהם' מאי לאו 'שוגג על פיהם' - הוא דפטור, אבל נתחלף לו חלב בשומן ואכלו - חייב?**

[עונה רמי בר חמא:] דלמא 'או שוגג' 'או על פיהם'?

בפלוגתא: הורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו: רב אמר: **פטור** (ד,תולה בבית דין, הוי, ויחיד שעשה בהוראת ב"ד - פטור), ורבי יוחנן אמר: **חייב** (הואיל ולא הוי 'על פיהם' ממש - כ,תולה בעצמו, הוא, וחייב).

מיתיבי [לרבי יוחנן]: (ויקרא ד,כז) [ואם נפש אחת תחטא בשגגה] **מעם הארץ בעשותה אחת** ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם] (**מעם הארץ בעשותה** - ולא כל עם הארץ) - פרט למומר (דאינו מביא קרבן על שגגתו: דאין מקבלין מידו); **רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון:** אינו צריך: הרי הוא אומר (ויקרא ד,כב) [אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' אלקיו אשר] **אשר לא תעשינה בשגגה ואשם** [פטוק כג] **או הודע** [אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שעיר עזים וזכר תמים]: השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו; לא שב מידיעתו - אינו מביא קרבן על שגגתו (ומומר - לא 'שב מידיעתו' הוא, לפיכך אינו מביא קרבן על שגגתו; ואמר לקמן בפ"ב: מומר שאכל חלב והביא קרבן על הדם איכא בינייהו; והכא נמי: כי הורו בית דין שחלב מותר, ונתחלף לו חלב בשומן - לא 'שב מידיעתו' הוא, ולפיכך אינו חייב, דהא הורו ב"ד שחלב מותר) - **ואם איתא, הא לא 'שב מידיעתו' הוא** (וקשיא לרבי יוחנן דאמר חייב, ד'תולה בעצמו' הוא) !? אמר רב פפא: **קסבר רבי יוחנן: כיון דכי מתידע להו לבי דינא (כיון דאילו הוה ידיע לב"ד דטעו) - (הו) הדרי בהו, והוא נמי (הוי) הדר ביה - (הלכך) 'שב מידיעתו' קרינן ביה, וחייב** (קרבן: שהרי לא תלה כ"כ בבית דין: שלא עשה על פיהם ממש, ואמטול הכי קאמר רבי יוחנן דחייב קרבן, אבל היכא דעשה על פיהם ממש - אע"ג דאילו הוי ידיע לב"ד הוה הדרי בהו, והוא נמי הוה הדר ביה, והוי 'שב מידיעתו' - אפילו הכי פטור, מפני שתלה ממש בדעת ב"ד).

אמר רבא: (אף על גב דאמר רב כי נתחלף לו חלב בשומן דהוי 'יחיד שעשה בהוראת בית דין', ופטור, כגון שאמרו ב"ד שחלב מותר, והלכו חצי צבור ועשו על פיהם, ואכלו חלב ממש, והלך זה ואכל ונתחלף לו חלב בשומן) **מודה רב שאינו (אותו יחיד) משלים לרוב צבור** (ואין מביאין פר); **מאי טעמא?** - אמר קרא **'בשגגה'**: (דבעינן) עד שיהו כולן (ממש שוגגין) **בשגגה אחת** (על פי בית דין).

בין שעשו ועשה עמהן [בין שעשו ועשה אחריהן בין שלא עשו ועשה]: למה ליה למיתנא כל הני (במתניתין: ועשה עמהם, ועשה אחריהם, שלא עשו ועשה)? **בשלמא רישא - לא זו אף זו קתני** (דהכי משמע: לא מיבעיא זו: דעשה עמהם, דהוי ודאי תולה בבית דין, דפטור, אלא אף זו נמי: דעשה אחריהם - הוי 'תולה בבית דין', ופטור; ולא זו בלבד דעשה אחריהם דפטור, אלא אף זו: דלא עשו בית דין ועשה - אפילו הכי 'תולה בבית דין' הוי, ופטור); **אלא סיפא, דלחייבא - איפכא מיבעי ליה** (דהכי איבעיא ליה למיתנא: 'הורו ב"ד וידע א' מהן שטעו, או תלמיד וראוי להוראה, והלך ועשה על פיהם - בין שלא עשו ועשה, ובין שעשה אחריהם, ובין שעשה עמהם - דלא

תלה בבית דין, דהוי משמע: לא זו בלבד דלא עשו ועשה: דלא הוי 'תולה בבית דין', דחייב, אלא אף זו: דעשה אחריהן - לא תלה בבית דין, וחייב; ולא זו בלבד דעשה אחריהן חייב, אלא אף זו דעשה עמהן! דס"ד אמינא הואיל ועשה עמהם - 'תולה בבית דין' קרינא ביה, ולהוי פטור? - אפילו הכי אמרינן: הואיל וידע שטעו - לא 'תלה בבית דין', וחייב) ! ?

(הוריות ב, ב)

(הא - לא קשיא, דסיפא -) 'זו ואין צריך לומר זו' קתני (דהכי משמע: לא מיבעיא זו: דעשה עמהם - לא תלה בבית דין, ואין צריך לומר זו: דעשה אחריהם, דודאי לא תלה בבית דין, וחייב קרבן, וכל שכן אין צריך לומר היכא דלא עשו ועשה, דחייב) .

וידע אחד מהן שטעו או תלמיד וראוי להוראה [חייב] :

תיתי למה לי ?
אמר רבא: איצטריך! סלקא דעתך אמינא: הני מילי גמיר (למד הדבר) וסביר (מבין דבר מתוך דבר), אבל גמיר ולא סביר - לא [קא משמע לן שחייב] .
אמר ליה אביי: 'להוראה' - גמיר וסביר משמע!
אמר ליה: אנא הכי קאמינא: אי מההיא - הוה אמינא: הני מילי גמיר וסביר, אבל גמיר ולא סביר - לא; תנא 'ראוי להוראה':
ממשנה יתירה (להכי איצטריך משנה יתירה שלא לצורך) - (לאשמועינן) אפילו גמיר ולא סביר, סביר ולא גמיר (ולעולם תלמיד ראוי להוראה - גמיר וסביר הוא) [חייב בקרבן] .

ראוי להוראה [והלך ועשה על פיהן] :

כגון מאן ?
אמר רבא: כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא (שהיו יושבין לפני חכמים, והיו ראויין להוראה, כדאמרינן בפרק קמא דסנהדרין (ד' יז): 'דנין לפני חכמים' = שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא) .
אמר ליה אביי: (שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא!?) - כי האי גוונא (דידעי שטעו ואפילו הכי עשו) מזיד הוא (- אמאי חייבין קרבן? והא מזידין נינהו, ומזיד לאו בר קרבן הוא) !
ולטעמין - הא דתניא: ' (ויקרא ד, כז) [ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ] בעשותה אחת [ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם]: - יחיד העושה מפי עצמו חייב, בהוראת ב"ד פטור; כיצד? - הורו ב"ד שחלב מותר, ונודע לאחד מהן שטעו, או תלמיד יושב לפניו וראוי להוראה, כגון שמעון בן עזאי - יכול יהא פטור? תלמוד לומר: 'בעשותה אחת': יחיד העושה על פי עצמו חייב, בהוראת ב"ד פטור!?! - אלא היכי משכחת לה? - כגון דידע דאסור, וקא טעי במצוה לשמוע דברי חכמים (אפילו למיעבד איסורא); לדידי נמי (דאמרי 'כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא'): (כגון) דטעו במצוה לשמוע דברי חכמים .

זה הכלל התולה בעצמו חייב [והתולה בבית דין - פטור] :
לאיתויי מאי? לאיתויי מבעט בהוראה (שאם היה רגיל להיות מבעט בהוראה, ואחר כך הורו שחלב מותר, והלך זה המבעט ועשה על פיהם ואכל חלב - דחייב, דהואיל והוא רגיל להיות מבעט - השתא נמי מבעט, וכשהוא אוכל חלב - מפי עצמו הוא עושה, ואינו 'תולה בבית דין' - הלכך חייב קרבן) .
'תולה בבית דין' (פטור) - לאיתויי הורו בית דין (וטעו) וידעו שטעו וחזרו בהן (בין שהביאו כפרתן [ובין שלא הביאו], והלך היחיד ועשה על פיהם - פטור, ד'תולה בבית דין' הוא, וברשות ב"ד הוא עושה) .

הא - בהדיא קתני לה (במתניתין (לקמן דף ג:) דרבי שמעון פטור) ! ?
(הא לא קשיא): תני והדר מפרש (דתני כללא זה הכלל והדר מפרש במתניתין) .

אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבי יהודה, אבל חכמים אומרים: יחיד שעשה בהוראת ב"ד - חייב.
מאי 'רבי יהודה' ?

דתניא: (ויקרא ד, כז) [ואם נפש אחת תחטא בשגגה [מעם הארץ] בעשותה [אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם] (דמשמע: נפש תחטא, אחת תחטא, בעשותה תחטא) - הרי אלו שלשה מעוטיין: (דמשמע 'בעשותה') העושה מפי עצמו חייב, (למעוטי תולה) בהוראת ב"ד פטור

(והני שלשה מיעוטי - מפרש במסכת שבת בפרק 'המצניע' (דף צג.) לרבי יהודה: חד למעוטי זה עוקר וזה מניח, וחד למעוטי זה יכול וזה יכול, וחד למעוטי יחיד שעשה בהוראת בית דין, דפטור) .
מאי 'רבנן' ?

דתניא [נסיפרא פרשת ויקרא דבורא דחובה פרשה ז משנה ה]: ' (רישא [משנה ד] דמתניתא - הכי איתא בתורת כהנים [בשננויים]: 'בעשותה' - יכול יחיד שעשה חייב, שנים שעשו פטורין? תלמוד לומר: 'מעם הארץ': אפילו מדובין;) עדיין אני אומר: מיעוט קהל שחטאו - חייבין, שאין בית דין מביאין על ידיהן (מביאין עליהן) פר; רוב קהל שחטאו - יהו פטורין, שהרי בית דין מביאין על ידיהם פר! תלמוד לומר: 'מעם הארץ' - אפילו רובה ואפילו כולה'.

במאי (חטאו)? אי לימא בשגגת מעשה שלא בהוראה (דלא הורו בית דין כלל, וכגון שנתחלף חלב בשומן שלא בהוראתם; דהכי הוי משמע: מיעוט קהל שחטאו בשגגת מעשה גרידתא שלא בהוראה - חייבין, אבל רוב קהל שחטאו בשגגת מעשה שלא בהוראה - יכול יהו פטורין, שהרי ב"ד מביאין פר עליהם? תלמוד לומר: 'מעם הארץ', דמשמע דאפילו רובן חייבין בקרבן בשגגת מעשה: דמייתו כל חד וחד כשבה או שעירה) בית דין מאי עבידתייהו שלא בהוראת בית דין (ומי מצית למימר הכי: 'שהרי ב"ד מביאין עליהם פר כי חטאו רוב קהל בשגגת מעשה שלא בהוראה')? בית דין מי מייתו שלא בהוראה (וכי בית דין מייתו קרבן שלא בהוראה? והא לא הורו כלל!)? אלא בהוראה (דהכי הוי משמע: מיעוט קהל שחטאו בהוראה, כגון שהורו ב"ד ועשו על פיהם - חייבין כשבה או שעירה, שהרי אין ב"ד מביאין פר עליהם; רוב צבור שעשו בהוראה - יכול יהו פטורין - תלמוד לומר: 'מעם הארץ': דאפילו רובן חייבין); (ומי מצית אמרת הכי: שצבור מביאין קרבן?) והא כי כתיב [ויקרא ד, כז] [ואם נפש אחת תחטא בשגגה] **מעם הארץ** [בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם] - בשגגת מעשה (גרידתא) הוא דכתיב (ומהכא לא נפקא דליחייבו רוב קהל בהוראה כלל) !?

אלא - לאו הכי קאמר: מיעוט קהל שחטאו בשגגת מעשה (גרידתא) - חייבין (כשבה או שעירה), שאין ב"ד מביאין על ידיהן פר בהוראה (כי הורו ב"ד ועשו מיעוט קהל שחטאו (בשגגת מעשה) על פיהם), הא הן חייבין (בהוראה כשבה או שעירה; דיחיד שעשה בהוראת בית דין [חייב]; וכי היכי דחייבין בהוראה - הכי נמי חייבין בשגגת מעשה גרידתא); יכול רוב צבור שעשו בשגגת מעשה (גרידתא) יהו פטורין, שהרי ב"ד מביאין עליהם פר [בהוראה] (והו פטורין, כדאמר לקמן: 'רבי מאיר אומר: שבעה שבטים שחטאו - בית דין מביאין עליהם פר בהוראה, והן פטורין'; וכי היכי דבהוראה פטורין הן, לפטרו נמי בשגגת מעשה גרידתא)? תלמוד לומר: 'מעם הארץ' - אפילו רובו (חייבין בשגגת מעשה גרידתא: דמייתו כל חד וחד כשבה או שעירה, דהאי דכתיב 'מעם הארץ' - בשגגת מעשה הוא דכתיב; אלמא שמעינן מהא מתניתא: יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב) !

אמר רב פפא: ממאי? דלמא לא הן ולא בית דין (והכי קאמר: 'מיעוט קהל שחטאו בשגגת מעשה - חייבין, שאין ב"ד מביאין פר עליהם בהוראה, והן המועט נמי פטורין, דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור') !?

אי הכי (אם כן, כדקאמרת: לא הן ולא בית דין לא מחייבי בהוראה כלל, אם כן מיעוט קהל בשגגת מעשה גרידתא - נמי ליפטרו, כי היכי דמיפטרו בהוראה: דאי הכי, כדקאמרת: לא הן ולא ב"ד) - מאי איריא דקמהדר על רובא לחיובא (בשגגת מעשה, דקתני אבל רוב קהל שחטאו בשגגת מעשה' גרידתא, יכול ... יהו פטורין, שהרי ב"ד מביאין עליהם פר בהוראה, והן פטורין? תלמוד לומר: 'מעם הארץ', ואפילו רובו דחייב בשגגת מעשה)? לאו מכלל דמיעוט (קהל) בהוראה קיימא ליה (פשיטא ליה לתנא) דמיחייבו בהוראה (כדאמר: 'הא הן חייבין' דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב, וכי היכי דמיחייבי בהוראה (הם) - הכי נמי מיחייבי בשגגת מעשה גרידתא; ואמטול הכי - קא מהדר לעיל על רובא לחיוב! אלא לדידך, דאמרת 'לא הן ולא בית דין', דאכתי לא נפקא לך דמיחייבי מיעוטא בשגגת מעשה גרידתא), (אי הכי) ונהדר ברישא על מיעוטא דמיחייב בשגגת מעשה (גרידתא), ולבסוף ניהדר על רובא לחיובא בשגגת מעשה (גרידתא)?!

אלא לאו מדלא מהדר על מיעוט דמיחייבין בשגגת מעשה (מדקא מהדר על רובא ושביק מיעוטא), ובסוף מהדר על רובא לחיובא בשגגת מעשה - שמע מינה מיעוט בהוראה (פשיטא ליה לתנא ד) חייבין הן כשבה ושעירה (או שעירה, דהכי קאמר: 'שאין בית דין מביאין עליהם פר בהוראה, הא הן חייבין' דיחיד שעשה בהוראת בית דין - חייב), (וכי היכי דחייבין בהוראה (הם) - הכי נמי) ושלא בהוראה בשגגת מעשה חייבין (וכיון דקיימא ליה לתנא דמיעוט בשגגת מעשה גרידתא חייבין, הלכך קא מהדר על רובא לחיובא; ולעולם שמעינן מהא מתניתין דיחיד שעשה בהוראת בית דין חייב - שמע מינה) .

מכדי תרוייהו סתמי תנן, ממאי דקמייטא רבי יהודה ובתרייתא רבנן? אימא איפכא?

מאן שמעת ליה דדריש מיעוטי כי האי גוונא? - רבי יהודה היא,
דתניא [ספדא צו פרשה א משנה ז]: 'רבי יהודה אומר:

(הוריות ג, א)

(ויקרא ו, ב) [צו את אהרן ואת בניו לאמר] זאת תורת העולה היא [העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו] - הרי אלו שלשה מיעוטי' (זאת 'העולה' - הרי אלו שלשה מיעוטי; חד פרט לנשחטה בלילה, וחד פרט לנשפך דמה, וחד פרט ליציאת דמה חוץ לקלעים: שאם עלתה על גבי המזבח - תרד: דלא היא עולה חשובה; והכי נמי מפרש במסכת נדה בפרק 'יוצא דופן' (דף מ.)) ; (ואי קשיא: הא אמרינן בכל התורה 'אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות', והיכי אמרינן 'אלו ג' מיעוטי' דממעטין אותם? בירושלמי מפרש: הני מילי היכא דליכא אלא ב' מעוטין, אבל הכא, דאיכא ג' מיעוטין בזה אחר זה בחד קרא - כולוהו אתו למעט; וכן בל"ב מדות מצאתי.)

ואיבעית אימא: עדיין אני אומר לא מצית מוקמת לה כרבי יהודה, דקתני: 'רוב קהל שחטאו' - כ"ד מביאין על ידיהן פו', ואי רבי יהודה - האמר: צבור הוא דמייתי, כ"ד לא, דתנן [לקמן ה.א]: 'רבי יהודה אומר: שבעה שבטים (דהו רוב שבטים) שחטאו מביאין שבעה פרים' (דקסבר רבי יהודה דשבט אחד איקרי 'קהל', והן מביאין, ולא בית דין).

ורב נחמן אמר שמואל: זו דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים:
יחיד שעשה בהוראת כ"ד - חייב.

מאי 'רבי מאיר' ומאי 'רבנן'?

דתניא: 'הורו ועשו: רבי מאיר פוטר, וחכמים מחייבין'; מאן 'עשו'? אילימא בית דין - מאי טעמא דרבנן דמחייבין? והתניא: 'יכול הורו כ"ד ועשו כ"ד' - יכול יהו חייבין? תלמוד לומר: [ויקרא ד, ג] [ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני] הקהל ועשו [אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו] - מעשה תלוי בקהל, והוראה תלויה בבית דין (דכתיב [ויקרא ד, ג] [ונעלם דבר] דהיינו שהורו לעבור 'מעני הקהל' דהיינו כ"ד)!

אלא: 'הורו כ"ד ועשו רוב קהל'? מאי טעמא דרבי מאיר דפוטר?
אלא לאו 'הורו כ"ד ועשו מיעוט קהל', ובהא קמיפלגי: מר [רבי מאיר] סבר: יחיד שעשה בהוראת בית דין - פטור, ומר [חכמים] סבר: יחיד שעשה בהוראת כ"ד חייב!

אמר רב פפא: דכולי עלמא יחיד שעשה בהוראת כ"ד פטור; אלא כ"ד משלים לרוב צבור (דעשו עם מעט צבור, והשלימו לרוב צבור) קמיפלגי: מר [חכמים] סבר: כ"ד משלים לרוב צבור, ומר [רבי מאיר] סבר: אין כ"ד משלים לרוב צבור.

ואיבעית אימא: הורו כ"ד ועשו רובו של קהל (ורבי מאיר פוטר צבור, דהא קא מייתי בית דין, כדאמרינן לקמן: 'רבי מאיר אומר: שבעה שבטים שחטאו - בית דין מביאין עליהם פו', והן פטורינן), ומאן 'חכמים'? - רבי שמעון היא, דאמר: צבור מייתי וב"ד מייתי.

ואיבעית אימא: שבט שעשה בהוראת בית דינו, ומאן 'חכמים'? - רבי יהודה היא, דתניא: 'שבט שעשה בהוראת בית דינו - אותו השבט חייב' (להביא פו') (דקסבר: שבט אחד איקרי 'קהל');

ואיבעית אימא: כגון שחטאו ששה, והן רובו של קהל, או שבעה אע"פ שאינן רובו של קהל, ומתניתין מני? - רבי שמעון בן אלעזר היא, דתניא: 'רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו (של רבי מאיר): חטאו ששה, והן רובו של קהל, או שבעה אע"פ שאינן רובו של קהל - חייבין' (והא מתניתא מפרש לקמן).

אמר רב אסי: ובהוראה (דקיימא לן כי הורו בית דין ועשו רוב קהל על פיהם, שמביאים פו) - הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל (דאותם שבחוצה לארץ אינן מן המנין, ולא אותן דמנחל מצרים ולחוק, דחוצה לארץ היא), שנאמר (מלכים א, ח, טה) ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. מכדי כתיב 'וכל ישראל עמו' - 'קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים' למה לי? שמע מינה הני הוא דאיקרי 'קהל', אבל הנך - לא איקרי קהל.

פשיטא מרובין ונתמעטו (כגון שהורו ב"ד ועשו רוב קהל על פיהם, דנתחייבו להביא פר, ולא הספיקו להביא פר עד שנתמעטו: שמתו מקצתן) - **היינו פלוגתא דרבי שמעון ורבנן** (דתנן (פ"ג מ"ג, לקמן י). חטא כהן משוח ונשיא עד שלא נתמנו - דהוי חייבים להביא כשבה או שעירה - ולא הספיקו להביא עד שנתמנו - הרי הן כהדיוטות, ונחייבם להביא כשבה או שעירה כבתחלה - הכא נמי חייבין פר כבתחלה; רבי שמעון אומר וכו' [אם נודע להם עד שלא נתמנו - חייבים, ומשנתמעטו - פטורין] - הכא נמי: אם נודע להם עד שלא נתמעטו חייבין להביא פר, אבל אם נודע להן משנתמעטו - פטורין; **מועטין ונתרבו** (כגון שהורו בית דין ועשו מיעוט קהל על פיהם, דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור, ומתו מקצתן של רוב קהל, ונתרבו אלו, ולאחר שנתרבו - נודע להם שחטאו) - **מאי** (דהני 'מועטין ונתרבו' לא דמי ממש לחטאו עד שלא נתמנו, דמועטין - כי חטאו בהוראה - לאו בני קרבן נינהו: דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור! אבל כי חטאו כהן משיח ונשיא עד שלא נתמנו - נעשו בני קרבן, ומחייבי לאתויי כשבה או שעירה; אבל 'מרובין ונתמעטו' דמי ממש ל'חטאו עד שלא נתמנו', דהא מרובין כי חטאו - בני קרבן נינהו, ואמטול הכי קאמר במרובין ונתמעטו דהוי פלוגתא דרבי שמעון ורבנן, אבל במועטין ונתרבו איבעיא לן אי דמי לפלוגתא דרבי שמעון ורבנן אי לא)? **מי פליגי רבי שמעון ורבנן: רבי שמעון דאזיל בתר ידיעה** (מי אמרין: רבי שמעון, דבתר ידיעה אזיל, דאמר: 'אם נודע להם עד שלא נתמנו - חייבין כבתחלה') - (הכא נמי) **מחייב** (דכי אתיידע להו - בחיובא אתיידע להו, דכי נתרבו אתיידע להו, ומביאין פר), **ורבנן דאזלי בתר חטאת** (דאמרי 'הרי אלו כהדיוטות' הואיל וחטאו כי לא נתמנו) **פטרי** (- הכא נמי אזלי בתר חטאה, וכי חטאו - אכתי מועטין היו, ופטורין, דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור) ? [או לא?] **מאי?**

ותיסברא? אימור דשמעת ליה לרבי שמעון דאזיל אף בתר ידיעה [היכי דהוי ידיעה וחטאה בחיוב] (דאמר **אם נודע להם עד שלא נתמנו - חייבין** היכא דהוי ידיעה וחטאה בחיוב), ידיעה דלא חטאה מי שמעת ליה - דאם כן ליייתי כי השתא (דלהוי כי חטאו משנתמנו: דלייתי פר, ואמאי קתני **משנתמנו פטורין**)! אלא (מדקתני 'פטור') - (שמע מינה ד) **רבי שמעון - חטאה וידיעה בעי** (בחיובא, ומועטין ונתרבו - לדברי הכל פטורין: דכי חטאו - בפטור חטאו: דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור) .

איבעיא להו: הורו ב"ד 'חלב מותר', ועשו מיעוט הקהל, וחזרו ב"ד בהן, והורו ועשו מיעוט אחר: מהו? כיון דשתי ידיעות נינהו - לא מצטרף? או דלמא כיון דאידי ואידי חלב הוא (או דלמא כיון ד'חלב' שם אחד הוא: דבין חלב המכסה את הקרב ובין חלב המכסה את הדקין שם אחד הוא, ש'חלב' סתם איקרו) - **מצטרף**? ואם תמצא לומר כיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף, - מיעוט בחלב שעל גבי הקבה ומיעוט בחלב שעל גבי דקין מהו? הכא ודאי: כיון דבתרי קראי קאתי - לא מצטרף? או דלמא כיון דאידי ואידי 'חלב' הוא - מצטרף? ואם תימצא לומר שם 'חלב' הוא, ומצטרף, - מיעוט בחלב ומיעוט בדם מהו? הכא ודאי כיון דתרי איסורי נינהו [וכיון דאין איסורן שוה] (דחלב אינו שוה בכל: דחלב חיה מותר!) - לא מצטרף? או דלמא כיון דאיסורן שוה (כיון דאילו צבור אכלי האי חלב והאי דם שלא בהוראה, בשגגת מעשה) דקרבנן שוה (מייתו כל חד וחד: אי בעו כשבה מייתו אי בעו שעירה מייתו, דמצי אשוויי קרבנס) - **מצטרף** (השתא נמי, כי עשו בהוראה מצטרף)? ואם תימצא לומר כיון דקרבנן שוה מצטרף, - מיעוט בחלב ומיעוט (בתרא) בעבודת כוכבים (קרבנס שעירה ולא כשבה) מהו? הכא ודאי אין איסורן שוה ואין קרבנן שוה? או דלמא כיון דאידי ואידי כרת הוא - **מצטרף**? תיקו.

איבעיא להו: הורו ב"ד שחלב מותר, ועשו מיעוט הקהל, ומת אותו בית דין, ועמד ב"ד אחר, וחזרו והורו ועשו מיעוט אחר? אליבא דמ"ד ב"ד מייתי' - לא תיבעי לך, דהא ליתנהו, אלא כי תיבעי לך אליבא דמ"ד 'צבור מייתי' - מאי? צבור הא קאי (ולא בעינן 'ההוא בית דין דהורו להם מעיקרא דתהוי להו ידיעה', כלומר: לא בעינן דתהוי להו ידיעה לב"ד קמא, ומצטרף)?

(הוריות ג, ב)
או דלמא [ידיעה] דההוא ב"ד דהורו בעינן?

תיקו.

אמר רבי יונתן: מאה שישבו להורות - אין חייבין עד שיורו כולן, שנאמר (ויקרא ד, יג) ואם כל עדת ישראל ישגו [ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו] - עד שישגו כולן [עד שתפשוט הוראה בכל עדת ישראל (דהיינו: אותן שישבו להורות)] ;

אמר רב הונא בריה דרב הושעיא: הכי נמי מסתברא: דבכל התורה כולה קיימא לן רובו ככולו, והכא כתיב 'כל העדה'; הואיל וכך - אפילו הן מאה.

[תנן]: 'הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו [או תלמיד וראוי להוראה] והלך ועשה על פיהם, בין שעשו ועשה עמהן, ובין שעשו ועשה אחריהן, ובין שלא עשו ועשה - הרי זה חייב מפני שלא תלה בבית דין'; האי הוא דחייב, הא אחר פטור! ואמאי? הא לא נגמרה הוראה?!

הכא במאי עסקינן? - כגון שהרכינן ההוא 'אחד מהן' (אותלמיד) בראשו (דנראה כהודה לדבריהם, ונגמרה הוראה).

תא שמע [דומה למשנה ד]: 'הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו, ואמר להן: "טועין אתם!"... הרי אלו פטורים'; טעמא דאמר להן "טועין אתם" דפטורים, הא שתיק מישתק - חייבין, וגמר לה הוראה - ואמאי? והא לא הורו כולן? אמרי: הכי נמי כגון שהרכינן בראשו.

מתיב רב משרשיא: סמכו רבותינו על דברי רבן שמעון בן גמליאל, ועל דברי רבי אליעזר ברבי צדוק, שהיו אומרים: אין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה; ואמר רב אדא בר אבא: מאי קרא? - (מלאכי ג, ט) במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו (כגון שהגוי כולו, דיכולין לקבלה) - והא הכא דכתיב 'הגוי כולו', ורובא ככולא דמי (הכי משמע: אי איכא 'גוי כולו', וקא עבר עליה האי גברא - 'אותי אתם קובעים'; והכי כתוב בספרים במסכת עבודת כוכבים בפרק 'אין מעמידין' [לגוב])! תיובתא דרבי יונתן?!

תיובתא.

ואלא מאי 'כל עדת' דקאמר רחמנא?

הכי קאמר: אי איכא כולם (אי איתא לכולהו סנהדרין של שבעים וא') - הויא הוראה (אע"פ שלא הורו כל אותן שישבו להורות), ואי לא - לא הויא הוראה.

אמר רבי יהושע: עשרה שיושבין בדין - קולר תלוי בצואר כולן. פשיטא?

הא קא משמע לן: דאפילו תלמיד בפני רבו.

רב הונא כי הוה נפיק לבי דינא - מייתי עשרה תנאי דבי רב לקמיה, כי היכי דנימטיין שיבא (אופתא) מכשורא [שכל אחד מאתנו ייפגע - אם טעינו - רק בשבב מהקורה].

רב אשי, כי הוה מייתי טרפתא לקמיה - מייתי עשרה טבחי ממתא מחסיא, ומותיב קמיה; אמר: כי היכא דנימטיין שיבא מכשורא.

משנה:

[משנה ב] הורו ב"ד (ועשו רוב צבור על פיהם) וידעו שטעו, וחזרו בהן (מהוראתן) - בין שהביאו כפרתן ובין שלא הביאו כפרתן - והלך ועשה על פיהן (לאחר שידעו שטעו, דזה אין מצטרף עם רוב הצבור, לפי שלאחר שנודע להם עשה זה): רבי שמעון פוטר (לפי שברשות ב"ד הוא עושה: שזה עדיין לא היה יודע שידעו שטעו וחזרו בהן, והוי 'תולה בבית דין', הלכך פטור), ורבי אלעזר אומר: ספק (כלומר: ספק אי כתולה בב"ד אי כתולה בעצמו דמי, ומביאין אשם תלוי).

איזהו 'ספק' (כלומר: אמאי הוא חייב אשם תלוי)? ישב לו בתוך ביתו - חייב (אשם תלוי); הלך לו למדינת הים - פטור.

אמר רבי עקיבא: מודה אני בזה שהוא קרוב לפטור מן החובה (דהוי ודאי תולה בבית דין: שלא ידע חזרתו, הואיל והלך לו למדינת הים) .

אמר לו בן עזאי: מאי שנא זה (שהלך למדינת הים מן היושב בביתו) מן היושב בביתו?

(גירסת רש"י: אמר לו רבי עקיבא: שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע (לפי שהיושב בביתו אפשר שישמע שב"ד חזרו בהן, והוי קרוב לתולה בעצמו, ולפיכך חייב להביא אשם תלוי), וזה (שהלך למדינת הים) לא היה לו אפשר שישמע (והוי תולה בבית דין ממש, הלכך פטור) .

[משנה ג] הורו ב"ד לעקור את כל הגוף, [כגון] אמרו: "אין נדה בתורה", "אין שבת בתורה", "אין עבודת כוכבים בתורה" - הרי אלו פטורין .

הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת - הרי אלו חייבין ; כיצד?

אמרו "יש נדה בתורה, אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור"; "יש שבת בתורה, אבל המוציא מרה"י לרה"ר פטור"; "יש עבודת כוכבים בתורה, אבל המשתחוה פטור" - הרי אלו חייבין, שנאמר: (ויקרא ד, יג) [ואם כל עדת ישראל ישגון] ונעלם דבר [מעניי הקהל ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו] - 'דבר', ולא כל הגוף .

גמרא:

אמר רב יהודה אמר רב: מאי טעמא דרבי שמעון? - הואיל וברשות ב"ד הוא עושה .

איכא דאמרי: אמר רב יהודה אמר רב: אומר היה רבי שמעון: כל הוראה שיצאה ברוב צבור (אף על פי שבית דין חזרו בהן) - יחיד העושה אותה פטור, לפי שלא ניתנה הוראה אלא להבחין בין שוגג למזיד (להודיע שהעושה על פיהם - שוגג הוא, ולא מזיד הוא, וזה - על פי הוראה הוא עושה; לפיכך - שוגג הוא, ויחיד שעשה בהוראת בית דין - פטור [פירוש אחר: לא ניתנה הוראה לפטור יחיד התולה בה, אלא להכיר לבין עושה בשגגת עצמו לעושה מזיד וברשות בית דין, וזה הרי אומר לנו שלא ידע שחזרו, ומזיד עשה על פיהם, ולא על שגגת עצמו, ויחיד שעשה בהוראת בית דין - פטור) .

מיתיבי: 'פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים (כגון שהורו ב"ד בעבודת כוכבים, ועשו צבור על פיהם, וידעו [ב"ד] שטעו וחזרו בהם, וצריכין מעות כדי ליקח פר ושעירי עבודת כוכבים של צבור): בתחלה גובין עליהן (שגזברין גובין מכל אחד מ ישראל מעות לקנות מהם פר ושעירי עבודת כוכבים לצורך קרבן), דברי רבי שמעון; רבי יהודה אומר: מתרומת הלשכה הן באין' - אמאי (ואמאי קאמר רבי שמעון דפטור - דברשות ב"ד הוא עושה)? כיון דגבי להו (הא כיון דאגבי להו מעות לצורך פר העלם דבר של צבור) - הוי ליה 'הודע' (הוה מתיידע ליה שהבית דין טעו וחזרו מהוראתו, ואמאי הוי 'תולה בבית דין')?

איבעית אימא: כגון שגבו סתם (שלא הודיעוהו לצורך מה הן גובין); ואיבעית אימא: כגון דלא הוה ליה במתא (כי גבו להו, ולאחר גבייה הוא דעשה על פיהם);

ואיבעית אימא: רב - כאידך תנא סבר, דתניא איפכא: 'בתחילה גובין להן - דברי רבי יהודה; רבי שמעון אומר: מתרומת הלשכה הן באין' (דלא הוי מפרסמא; הלכך כי עשה על פיהם - הוי תולה בבית דין; הלכך פטור רבי שמעון; ותנא דמתניתין - הכי סבירא ליה אליבא דרבי שמעון: דמתרומת הלשכה הן באין) .

תני [בהשקפה למשנתנו]: 'רבי מאיר מחייב (דתולה בעצמו הוי), ורבי שמעון פטור (דתולה בב"ד הוי); רבי אלעזר אומר: ספק (מביא אשם תלוי); משום סומכוס אמרו: תלוי' .

אמר רבי יוחנן: אשם תלוי איכא בינייהו (בין רבי אלעזר לסומכוס: לסומכוס אינו מביא אשם תלוי, דהכי קאמר סומכוס: מעשה שלו תלוי הוא, וליכא למימר שמא תולה בעצמו הוה, דלא הוי בר חיוב מעליא; דהיכא דהוי לפניו חתיכה אחת, ספק של חלב ספק של שומן, ואכלו - בדין הוא דמביא אשם תלוי, משום דאיכא למימר: שמא חלב ממש אכל, דהוי בר חיוב מעליא; אבל הכא - ליכא למימר 'שמא תולה בעצמו ממש הוא', שהרי על פי הוראה הוא עושה; הלכך מעשה שלו - תלוי הוא: דצד חיוב שלו תלוי הוא: דלא הוי צד חיוב מעליא; הלכך אינו מביא אשם תלוי) .

אמר רבי זירא: משל דר"א למה הדבר דומה? - לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן (והרי סבור ששומן הוא), ונודע לו (שספק הוא), שמביא אשם (שמביא אשם תלוי, משום דשמא חלב ממש אכל; הכי נמי איכא למימר: שמא תולה בעצמו ממש הוא) .

(הוריות ד, א)

ולא מבעיא למאן דאמר צבור מייתי (דכי הביאו כפרתן דמי), דמפרסמא מלתא (ולא הוי האי יחיד 'תולה בבית דין'), אלא אפילו למ"ד (דכי הורו ב"ד ועשו קהל על פיהם) ב"ד מביאין (מביאין עליהם פר, והם פטורין), דלא מפרסמא מלתא (דאיכא למימר לא מפרסמא מילתא כל כך, והאי יחיד - 'תולה בבית דין' הוא) - (אפילו הכי - לאו 'תולה בבית דין' הוא: (שהרי היה בידו לישאל מפני מה ב"ד מביאין פר, ו) אי הוה שאל - הוה אמרין ליה (דטעו וחזרו; הלכך 'תולה בעצמו' קרינא ביה, ואית ביה צד חיוב מעליא, הלכך מביא אשם תלוי) .

אמר רבי יוסי בר אבין, ואיתימא רבי יוסי בר זבידא: משל דסומכוס למה הדבר דומה? לאדם שהביא כפרתו בין השמשות, ספק מבעו"י (מבעוד יום) נתכפר לו (והיא כפרה מעליא), ספק משחשכה נתכפר לו (ולא הוי כפרה מעליא, ד'ביום צוותו' כתיב נויקרא ד, לח, דקיימא לן דפטור: דאין צריך להביא קרבן אחר, ואע"פ שהוא קרב אחר תמיד של בין הערבים - אין בו שום פסול, דהכי אמר בפרק 'תמיד נשחט' (פסחים ד' נט): דאתי עשה דפטח ועשה דאכילת קדשים, ודחי עשה דהשלמה; ואיכא נמי שינויי אחרוני טובא; והא הכא (מפני) דבין השמשות לית ביה צד חיוב מעליא: דליכא למימר שמא משחשכה נתכפר לו, שהרי בין השמשות כהרף עין, ואין אדם בעולם יכול לעמוד עליו אם מן היום או מן הלילה, ופטור - הכי נמי ליכא למימר שמא ממש תולה בעצמו, שהרי כבר הורו בית דין!), שאין מביא אשם תלוי; ולא מבעיא למאן דאמר בית דין מביאין (ולא צבור), דלא אפרסמא מלתא (והאי יחיד 'תולה בבית דין' הוא, ופטור), אלא אפילו למ"ד צבור מביאין, (ואיכא למימר) דמפרסמא מלתא (והאי יחיד - לאו תולה בבית דין, ותולה בעצמו הוא), והוה אמרינן ליה דהכא ~~ספק~~ כספק מבעוד יום ספק משחשכה, אי שאל - לא אשכח אינש דמשייליה (ולא טליק אדעתיה למישאל למה הביאו צבור פר; הלכך ליכא צד חיוב מעליא, דהא צד פטור שייך ביה טפי: ד'תולה בבית דין' הוא; הלכך אינו מביא אשם תלוי) .

אמר לו בן עזאי מאי שנא מן היושב [מן היושב בביתו? (גירסת רש"י: אמר לו ר' עקיבא): שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע, וזה לא היה לו אפשר שישמע] : שפיר קאמר ליה ר"ע לבן עזאי!

אמר רבא: החזיק בדרך (לילך למדינת הים, ועדיין ישנו בעיר) איכא בינייהו: לבן עזאי חייב, דהא בביתה איתה; לרבי עקיבא פטור, דהא החזיק בדרך (דכיון דטרוד הוא - לא היה אפשר לו שישמע דחזרו בהן; הלכך - 'תולה בבית דין' הוא, ופטור לגמרי) .

[משנה ג] הורו לו ב"ד לעקור את כל הגוף [[כגון]] אמרו: "אין נדה בתורה", "אין שבת בתורה", "אין עבודת כוכבים בתורה" - הרי אלו פטורין. הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת - הרי אלו חייבין; כיצד?

אמרו "יש נדה בתורה, אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור"; "יש שבת בתורה, אבל המוציא מנה"י לנה"ר פטור"; "יש עבודת כוכבים בתורה, אבל המשתחוה פטור" - הרי אלו חייבין, שנאמר: (ויקרא ד, ג) [ואם כל עדת ישראל ישגו] ונעלם דבר [מעניי הקהל ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו] - 'דבר', ולא כל הגוף.]:

תנו רבנן: ' (ויקרא ד, ג): [ואם כל עדת ישראל ישגו] ונעלם דבר [מעניי הקהל ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו] - ולא שיעקר המצוה כולה; כיצד? אמרו "אין נדה בתורה", "אין שבת בתורה", "אין עבודת כוכבים בתורה" - יכול יהו חייבין? תלמוד לומר: ונעלם דבר - ולא שתעלם מצוה כולה: הרי אלו פטורין;

אבל אמרו "יש נדה בתורה, אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור", "יש שבת בתורה, אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור". "יש עבודת כוכבים בתורה, אבל המשתחוה פטור" - יכול יהו פטורין? תלמוד לומר 'ונעלם דבר' ולא כל הגוף. '

אמר מר 'יכול יהו פטורין' - ואי בקיום מקצת וביטול מקצת פטורין, ובעקירת כל הגוף פטורין - במאי חייבין?

תנא הכי קא קשיא ליה: אימא 'דבר' - כולה מילתא משמע (דהורו לעקור כל הגוף, דהא לא כתיב 'מדבר', ואימא איפכא: דהורו לבטל במקצת ולקיים במקצת, יכול יהו פטורין, וכי הורו לעקור כל הגוף יהו חייבין) ? תלמוד לומר: 'ונעלם דבר' (בא ללמד דבטול מקצת וקיום מקצת - חייב) .

מאי משמע (כלומר: היכי משמע האי 'ונעלם' דהוי קיום מקצת ובטול מקצת) ? אמר עולא: קרי ביה 'ונעלם קדבר' (דהאי מ"ם ד'נעלם' - שדיא א'דבר', דמ"ם נדרשת לפניו ולאחריו, וקרי ביה 'ונעלם מדבר', דמשמע: קדבר, ולא כל דבר) .

חזקיה אמר: אמר קרא (ויקרא ד,יג:) [ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל] ועשו אחת מכל מצות [ה'] אשר לא תעשינה ואשמון - (מסיפא דקרא נפקא:) 'מכל מצות' (דמשמע: מכל מצות של שבת: דהוי בטול מקצת וקיום מקצת, או מכל מצות של עבודת כוכבים: דהוי ביטול מקצת וקיום מקצת, או מכל מצות נדה: דהוי ביטול מקצת וקיום מקצת), ולא 'כל מצות' (ולא כל מצות השבת: דהוי עוקר כל הגוף, ולא כל מצות דנדה, ודעבודת כוכבים - דעוקר כל הגוף) .

'מצות' - תרתי משמע (כלומר: 'מצות' - טובא משמע, כגון נדה, שבת, ועבודת כוכבים - דהכי משמע: 'ועשה אחת מכל מצות ה' דעבד חד מהני: או שבת, או עבודת כוכבים, או נדה - ולעולם בעוקר כל הגוף קא מיירי) ? !

אמר רב נחמן בר יצחק: 'מצות' כתיב (בחד וי"ו, דחדא מצוה משמע; דהכי משמע: 'ועשה אחת מכל מצות דשבת' או 'אחת מכל מצות דעבודת כוכבים' או 'אחת מכל מצות דנדה' - דהוי מקיים מקצת דשבת ומבטל מקצת, והוא הדין לעבודת כוכבים, והוא הדין לנדה, והוא הדין לשאר מצות: דקיום מקצת ובטול מקצת - חייב, ועוקר כל הגוף - פטור) .

רב אשי אמר: יליף 'דבר' 'דבר' מזקן ממרא, דכתיב ביה בזקן ממרא: (דברים יח, כ) כי יפלא ממך דבר [למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו] - [פטוריא] [על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה] לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: מה ממרא, 'מן הדבר' ולא כל דבר (דהא כתיב 'מן הדבר' ותנן ב'אלו הן הנחנקין' (סנהדרין דף פח:) 'האומר "אין תפלין" לעבור על דברי תורה - פטור; "חמש טוטפות" - להוסיף על דברי סופרים - חייב' דהיינו 'מן הדבר ולא כל דבר') - אף בהוראה: 'דבר' - ולא כל הגוף .

אמר רב יהודה אמר שמואל: 'אין בית דין חייבין [פר העלם דבר] (דלא הוי הוראה מעליא) עד שיוורו (להתיר) בדבר שאין הצדוקין מודין בו (שיהא אסור; שהורו להתיר בדבר אסור שאין כתוב בתורה בהדיא), אבל בדבר שהצדוקין מודין בו - פטורין'; מאי טעמא? - זיל קרי בי רב הוא (דכיון דאפשר לו ללמוד ולידע - לא הוי שוגג מעליא, ו'קורב למייד' הוי) .

תנן: 'יש נדה בתורה, אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור [...] . - הרי אלו חייבין' - ואמאי? שומרת יום כנגד יום - הא כתיב: (ויקרא טו,כח) [ואם טהרה מזוהה] וספרה לה [שבעת ימים ואחר תטהר] - מלמד שסופרת אחד לאחד (היינו 'יום כנגד יום') ?

דאמרי: העראה שריא, גמר ביאה הוא דאסירא . הא - נמי כתיב: (ויקרא כ,יח) [ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה] את מקורה הערה [והוא גלתה את מקור דמיה ונכרתו שניהם מקרב עמם] ? ! דאמרי: כדרכה אסירא (גמר ביאה), שלא כדרכה שריא . הא (שלא כדרכה - נמי) כתיב (ויקרא יח,כב; כ"ג): 'משכבִי אשה' (שני משכבות: אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה) ? !

דאמרי: כדרכה אסור אפילו העראה (דהאי דכתיב 'את מקורה הערה' - בכדרכה), בשלא כדרכה - גמר ביאה הוא דאסור, אבל העראה שריא . אי הכי - (מאי איריא דקתני שהורו בשומרת יום כנגד יום?) אפילו נדה נמי (כי האי גוונא 'קיום מקצת וביטול מקצת' הוא, והוי בדבר שאין הצדוקין מודין בו) ! אלא לעולם כדרכה (דאמרי בשומרת יום 'העראה שריא אפילו בכדרכה', וגמר ביאה הוא דאסיר), ודאמרי (הא) 'העראה' (כתיב) - (דאמרי:) באשה דוה הוא דכתיבא (ולא בשומרת יום; הלכך לא מתוקמא בנדה אלא בשומרת יום, והוי בדבר שאין הצדוקין מודין בה) .

ואיבעית אימא: (דקאמרת 'שומרת יום - הא כתיבא' - הא לא קשיא:) (דכי קתני - כגון) דאמרי זבה לא הויא אלא (היכא דחזיא) ביממי, דכתיב (ויקרא טו,כז) [כל המשכב אשר תשכב עליו] כל ימי זובה [כמשכב נדתה יהיה לה וכל הכלי אשר תשכ עליו טמא יהיה כטמאת] (אבל היכא דחזיא בליליא -

טהורה, והוא הדין לשומרת יום, דאמרי דהוא היכא דקחזיא ביממא, דהיינו בימי זיבה; הלכך לא מתקמא בנדה אלא בשומרת יום, ובזבה, והויא 'הוראה בדבר שאין הצדוקין מודין' .

תנן: 'יש שבת בתורה אבל המוציא מרשות לרשות פטור' – ואמאי? הוצאה הא כתיבא: (ירמיהו יז, כב) לא תוציאו משא מבתיכם [ביום השבת וכל מלאכה לא תעשו וקדשתם את יום השבת כאשר צויתי את אבותיכם]! ? [דאמרי הוצאה – הוא דאסור, הכנסה מותר; ואיבעית אימא] דאמרי הוצאה <והכנסה> הוא דאסירא, מושיט וזורק שרי (לא כתיבי בהדיא) .

תנן: 'יש עבודת כוכבים בתורה אבל המשתחוה פטור' – ואמאי? המשתחוה – הא כתיבא דכתיב: (שמות לד, יד) לא תשתחוה לאל אחר [כי ה' קנא שמו אל קנא] דאמרי: כי אסירא השתחויה – כדרכה, אבל שלא כדרכה (כגון: משתחוה לפעור או למרקוליס) – שריא; ואי בעית אימא: דאמרי: השתחויה גופה כדרכה הוא דאסיר, דאית בה פשוט ידיים ורגלים (כדכתיב (בראשית יט, א) 'וישתחו אפים ארצה') ; הא השתחויה דלית בה פשוט ידיים ורגלים – שריא .

(הוריות ד, ב) בעי רב יוסף (הכא לא מבעיא ליה לרב יוסף בדבר שאין הצדוקין מודין כלל, אלא בבטול מקצת וקיום מקצת קא מבעיא ליה): "אין חרישה בשבת" מהו? מי אמרינן כיון דקא מודו (בית דין) ככולהו מלתא (שאר מלאכות דשבת דאסירי) – כביטול מקצת וקיום מקצת דמי (וחייבין)? או דלמא כיון דקא עקריין ליה לחרישה כל עיקר – כעקירת גוף דמי? תא שמע: 'יש נדה בתורה אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור' – ואמאי? הא עקריין לשומרת יום כנגד יום כל עיקר?! אמר לך רב יוסף: שומרת יום דקאמרינן – כדשנין (לעיל: דלא הוי עקירת כל הגוף דשומרת יום) . תא שמע: 'יש שבת בתורה אבל המוציא מרה"י לרה"ר פטור' – ואמאי? הא עקריין להוצאה כל עיקר? התם נמי כדשנין (ד"מושיט וזורק שרי" – דלא הוי עקירת כל הגוף) . תא שמע: 'יש עבודת כוכבים בתורה אבל המשתחוה פטור' – ואמאי? והא עקריין להשתחויה כל עיקר? אמרי: השתחויה נמי כדשנין (דהשתחואה שלא כדרכה שריא) .

בעי רבי זירא: "אין שבת בשביעית" מהו? במאי טעו? בהדין קרא (שמות לד, כא) [ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת] בחריש ובקציר תשבות: בזמן דאיכא חרישה איכא שבת, ובזמן דליכא חרישה (דהיינו בשביעית) ליכא שבת ('בחריש ובקציר' דמשמע: בזמן דאיכא חרישה, דהיינו בשאר שני שבוע – 'תשבות' איכא שבת) ! מי אמרינן כיון דמקיימין לה בשאר שני שבוע – כביטול מקצת וקיום מקצת דמי? או דלמא כיון דקא עקריין ליה בשביעית כעקירת הגוף דמי? אמר רבינא: תא שמע: 'נביא (כגון שתחלתו נביא של אמת, ולבסוף נביא השקר) שנתנבא לעקור דבר מדברי תורה – חייב (ודברי הכל בחנק); לביטול מקצת ולקיום מקצת (דשאר מצות): רבי שמעון אומר פטור (והוא הדין לרבנן); ובעבודת כוכבים, אפילו אמר "היום עובדה ולמחר בטלה" (דהיינו קיום מקצת ובטול מקצת דעבודת כוכבים) – חייב (דרחמנא אמר 'להדיחך מן הדרך' [דברים יג, ו] – אפילו מקצת דרך, ובעבודת כוכבים הוא דכתיב) ' (וכי קתני 'חייב' – כגון לרבנן בסקילה ולרבי שמעון בחנק; והכי מתוך ליה רב חסדא בפרק 'אלו הן הנחנקין' (סנהדרין צ.)) – ('ו'היום עובדה ולמחר בטלה' – כאין שבת בשביעית דמי, וקרי להו 'ביטול מקצת וקיום מקצת') שמע מינה "אין שבת בשביעית" כביטול מקצת וקיום מקצת דמי; שמע מינה .

משנה :

הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו, ואמר להן "טועין אתם" (לא הוי הוראה מעליא, ופטור, דבעינן 'עד שיוורו כולן'*, כדאמר לעיל), או שלא היה מופלא של ב"ד שם (אף על גב דלא הוה מסנהדרין עצמן; דאילו הוי מסנהדרין עצמן - אפילו (אם) קטן שבכולן לא היה שם לא הויא הוראה מעליא, כדאמר לקמן, מ'אם כל עדת' (ויקרא ד,יג): 'איתא לכולה סנהדרי - הויא הוראה, ואי לא - לא', ואיכא למימר נצטרך אחד מהן לצאת לדרך ומינו אחד במקומו, אי נמי זקן (או) שאין לו בנים היה - לכך נתמנה אחר בסנהדרין), או שהיה אחד מהן גר או ממזר או נתיין או זקן שלא ראוי לבנים (וקשיא לי: מפני מה אין ראוי להוראה) - ה"ז פטור, שנאמר כאן 'עדה' (דכתיב (ויקרא ד,יג) 'אם כל עדת ישראל ישגו') ונאמר להלן 'עדה' ('ושפטו העדה ... והצילו העדה' (במדבר לה,כד-כה), דהיינו סנהדרין, כדתנן בפרק קמא דסנהדרין (ד' ב.)) : מה עדה האמורה להלן : כולן ראויין להוראה - אף 'עדה' האמורה כאן : עד שיהיו כולן ראויין להוראה.

[נתוספות הרא"ש: והקשה עליו הרמ"ה ז"ל: והא האי טעמא לרבי [ניו]נתן הוה, ואיהו איתותב לעיל, ואמאי מוקים סתם מתניתין דלא כהלכה? ופירש: דכיון שאמר להם "טועין אתם" - ואמר להם טעם, אף על פי שאין נראה להם טעמו - איבעי להו לעיוני טפי קודם שיוורו היתר, וקרובים למייד נינהו, ולא הוי הוראה; ולא ידענא מאי תיקן בפירושו: דאכתי לא הוי הוראה עד שיוורו כולם, דאיזה גבול נתן להם עד מתי יעינינו בדברי היחיד? ועוד: דלעיל משמע למאן דלית ליה דרבי [ניו]נתן הויא הוראה אף על גב דלא ההשוו כולהו, דמסיק אי איתא לכולהו סנהדרי הוי הוראה, ואזלינן בתר רובאאע"ג דמיעוטא פליגי עלייהו! הלכך נראה פירש"י ז"ל, ואף על גב דאותבי לרבי [ניו]נתן מברייא - סתם מתניתין עיקר!]

גמרא :

'או שלא היה מופלא של ב"ד שם' - מנלן? אמר רב ששת, וכן תנא דבי רבי ישמעאל: 'מפני מה אמרו "הורו בדבר שהצדוקין מודין בו פטורין"? מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו', לא היה מופלא של ב"ד שם נמי פטורין, מפני שהיה להם ללמוד ולא למדו.

נאמר שם עדה ונאמר כאן עדה עד שיהיו כולן ראויין להוראה : והתם מנלן (דכולהו דהייין ראויין להוראה) ? דאמר רב חסדא : אמר קרא (במדבר יא,טז) [ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו ולקחת אתם אל אהל מועד] והתייצבו שם עמך : 'עמך' - בדומין לך (גמר ממשח: דמשה אוקי סנהדרין דהוו כולן ראויין להוראה, דכתיב 'והתייצבו שם עמך' [במדבר יא,טז] 'עמך' - בדומין לך: דליהו (הם) כולן ראויין להוראה - הכי נמי בעינן דסנהדרי דעלמא ליהו ראויין להוראה; והואיל ומצינו דעדה האמורה כאן - כולן ראויין להוראה - שמעינן מינה נמי דהיינו סנהדרי גדולה, דתניא בתורת כהנים: 'עדת ישראל' - עדה המיוחדת לכל ישראל, ואיזו זו? - סנהדרי גדולה) . ואימא 'עמך' - לשכינה (דלגופיה הוא דאתא, כלומר: שיהו עומדין עמך ולא יכנסו לפני ולפנים במקום שכינה: דסלקא דעתא אמינא והואיל דכתב 'אספה לי' דיכנסו במקום שכינה? - קא משמע לן; [ל"א] עמך משום שכינה: כלומר: ברור צדיקים גמורים שאני רוצה להשרות שכינה עליהם) ? אלא אמר רב נחמן בר יצחק: אמר קרא (שמות יח,כב) [ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדל יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם והקל מעליך] ונשאו אתך ; 'אתך' = בדומין לך (שיהיו ראויין להוראה) .

משנה :

הורו ב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין (על פיהם) - (בית דין) מביאין פו (רבי מאיר כדאית ליה, ורבי יהודה כדאית ליה, ורבי שמעון כדאית ליה דהוי הוראה מעליא) ; (הורו בית דין) מזידין ועשו (הקהל) שוגגין (לא הוי הוראה מעליא, ד'אם כל עדת ישראל ישגו' כתיב (ויקרא ד,יג), דבעינן שוגגין בבית דין, והכא הוה ליה שגגת מעשה בלא הוראה) - מביאין (כל אחד מן הקהל) כשבה ושעירה [או שעירה] (דכחיד דמו) ; (הורו בית דין) שוגגין ועשו (הקהל) מזידין - הרי אלו פטורין (דמזיד לאו בר קרבן הוא) .

גמרא :

'שוגגין ועשו מזידין הרי אלו פטורין' ? הא שוגג דומיא דמזיד חייב (טעמא דשוגגין ועשו מזידין דפטורין - דמזיד לאו בר קרבן הוא, לא צבור ולא יחיד; הא שוגג דומיא

דמזיד, דלא הוי ממש תולה בבית דין - הוי שוגג תולה בעצמו, וחייב בשגגת מעשה קרינא ביה) ! ? ו ה י כ י
ד מ י ? ש ה ו ר ו ב י ת ד ין ש ח ל ב מ ו ת ר ([חלב] שעל הקרב ולא שעל הכליות, דלא הוי עוקר כל
הגוף), ו נ ת ח ל פ ל ו ב ש ו מ נ ו א כ ל ו (דחייב: דתולה בעצמו הוא; והאי דקרי ליה 'דומיא דמזיד' -
משום דכי היכי דמזיד לאו תולה בבית דין הוא - האי שוגג נמי לאו תולה בבית דין הוא) .
ל י מ א ת פ ש ו ט ה א ד ב ע י ר מ י ב ר ח מ א (לעיל דף ב.) ?

א מ ר לך (רמי בר חמא): מ ש ו מ ד ת נ א ר י ש א ' מ ז י ד ין ו ע ש ו ש ו ג ג ין ' ת נ א
ס י פ א ' ש ו ג ג ין ו ע ש ו מ ז י ד ין ' (האי דקתני 'שוגגין ועשו מזידים' - לאו למידק מינה קא אתי,
אלא אידי דתנא 'מזידין ועשו שוגגין' - תנא נמי 'שוגגין ועשו מזידים', וכדי נסבה, ולא דייקי' מינה כלום, ובעיא
דידיה - מהא ליכא למשמע מינה) .

מ ש נ ה :

ה ו ר ו ב"ד ו ע ש ו כ ל ה ק ה ל א ו ר ו ב נ ע ל פ י ה נ - מ ב י א ין (בית דין, ולא צבור)
פ ר ; ו ב ע ב ו ד ת כ ו כ ב י מ - מ ב י א ין פ ר ו ש ע י ר , ד ב ר י ר ב י מ א י ר (דבעבודת
כוכבים בהוראה - פ' ושעיר מייתי, דכתיב בפרשת 'שלח לך אנשים' [במדבר טו, כב]; 'וכי תשגו ולא תעשו את כל
המצות האלה' דהיינו בעבודת כוכבים, כדאמר לקמן בפרק 'הורה כהן משיח': 'איזו היא מצוה ששקולה כנגד כל
המצות? - הוי אומר זה עבודת כוכבים' וכתוב [במדבר טו, כד] 'ועשו כל העדה פ' בן בקר אחד לעולה לריח ניחוח לה'
מנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת') ;
ר ב י י ה ו ד ה א מ ר : י"ב ש ב ט י מ מ ב י א ין י"ב פ ר י מ , ו ב ע ב ו ד ת כ ו כ ב י מ -
מ ב י א ין י"ב פ ר י מ ו ש נ י מ ע ש ר ש ע י ר י מ (דכל שבט ושבט אקרי 'קהל'; וקסבר: צבור מביאין
פ'ר, ולא בית דין) ;

(הוריות ה, א)

[המשך המשנה]

ר ב י ש מ ע ון א מ ר : י"ג פ ר י מ , ו ב ע ב ו ד ת כ ו כ ב י מ - ש ל ש ה ע ש ר פ ר י מ
ו י"ג ש ע י ר י מ , פ ר ו ש ע י ר ל כ ל ש ב ט ו ש ב ט , פ ר ו ש ע י ר ל ב י ת ד ין (וטעמייהו
דכולהו מפרש בגמרא) .

ה ו ר ו ב"ד ו ע ש ו ש ב ע ה ש ב ט י מ א ו ר ו ב נ (של כל שבט ושבט דשבעה שבטים) ע ל
פ י ה נ (וכגון דהוי רובן של ישראל) - מ ב י א ין פ ר ו ב ע ב ו ד ת כ ו כ ב י מ - מ ב י א ין פ ר
ו ש ע י ר , ד ב ר י ר ב י מ א י ר ([דס"ל] בית דין מביאין פ'ר, ולא צבור) ;
ר ב י י ה ו ד ה א מ ר : ש ב ע ה ש ב ט י מ ש ח ט א ו מ ב י א ין ש ב ע ה פ ר י מ , ו ש א ר
ש ב ט י מ ש ל א ח ט א ו מ ב י א ין ע ל י ד י ה נ פ ר : ש א פ א ל ו ש ל א ח ט א ו מ ב י א ין
ע ל י ד י ח ו ט א ין (גירסת רש"י: 'מביאין פ'ר על ידיהם', כלומר: פ'ר לכל שבט ושבט; ואמר בגמרא
דשבעה דקאמר רבי יהודה - לאו דוקא, דהוא הדין לשבט אחד שחטא על [פ' הוראת בית דין הגדול: שהשאר
שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פ'ר; ואידי דקאמר רבי מאיר שבעה, דאיהו בעי רובא ממש - קאמר רבי
יהודה נמי) .

ר ב י ש מ ע ון א מ ר : ש מ ו נ ה פ ר י מ , ו ב ע ב ו ד ת כ ו כ ב י מ - ש מ ו נ ה פ ר י מ ו ח'
ש ע י ר י מ , פ ר ו ש ע י ר ל כ ל ש ב ט ו ש ב ט , פ ר ו ש ע י ר ל ב י ת ד ין .

ה ו ר ו ב"ד ש ל א ח ד מ נ ה ש ב ט י מ ו ע ש ה א ו ת ו ה ש ב ט ע ל פ י ה נ - א ו ת ו ש ב ט
ה ו א ח י י ב , ו ש א ר כ ל ה ש ב ט י מ פ ט ו ר ין - ד ב ר י ר ב י י ה ו ד ה ; ו ח כ מ י מ
א מ ר י מ : א ין ח י י ב ין א ל א ע ל ה ו ר י ו ת ב י ת ד ין ה ג ד ו ל ב ל ב ד (אבל שבט
אחד בהוראת בית דינו - כשגגת מעשה דמי, ומביאין כל אחד כשבה או שעירה), ש נ א מ ר (ויקרא ד, יג) ו א מ
כ ל ע ד ת י ש ר א ל י ש ג ו [ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו] ('עדת ישראל'
היינו סנהדרין, כלומר: סנהדרין של ישראל, דהיינו בית דין הגדול) - ו ל א ע ד ת א ו ת ו ש ב ט .

ג מ ר א :

ת נ ו ר ב נ נ : י ד ע ו ש ה ו ר ו ו ט ע ו מ ה ה ו ר ו (כלומר: הורו ב"ד שחלב מותר בבטול מקצת,
ועשו קהל על פיהן, ואכלו שוגגין חלב ודם, דהוי חד בשגגת מעשה בלבד, וחד בהוראה, ואחר כך ידעו שהורו
שלא כראוי, אלא שטענו במה שהורו: דאינם יודעים אם על החלב הורו או על הדם), י כ ו ל י ה
ח י י ב ין (פ'ר, דליהוי הוראה מעליא) ? ת ל מ ו ד ל ו מ ר : (ויקרא ד, יד) ו נ ו ד ע ה ח ח ט א ת [אשר חטאן
עליה והקריבו הקהל פ'ר בן בקר לחטאת והביאו אתו לפני אהל מועד] (כלומר: דצריך שיוודע החטאת: שיהיו יודעין
על מה הורו: אם על החלב או על הדם) - ו ל א ש י ו ד ע ו ח ח ו ט א ין (דלא סגי בידיעה דחוטאין; דאף
על גב דעשו בהוראה, דממה נפשך חד מנייהו בהוראה הוה, דהא אכלי לתרווייהו: חלב ודם - אפילו הכי פטורין,

דצריך שיברר להם אותו חטא שעשו בהוראה); אשר חטאו - חטאו שני שבטים מביאין שני פרים (והוא הדין דכי חטא שבט אחד: שמביא פר אחד; והא קא משמע לן: דשני שבטים לא סגי להו בפר אחד), חטאו שלשה מביאין שלשה; או אינו אומר אלא חטאו שני יחידים מביאין שני פרים, חטאו שלשה מביאין שלשה? תלמוד לומר: 'הקהל': הקהל חייב, וכל קהל וקהל חייב (דשבט אחד איקרי 'קהל', כדמפרש טעמא לקמן); כיצד? - חטאו שני שבטים - מביאין שני פרים, חטאו שבעה - מביאין שבעה; ושאר שבטים שלא חטאו - מביאין על ידיהן פר פר, שאפילו אלו שלא חטאו מביאין על ידי החוטאין; לכך נאמר 'קהל': לחייב על כל קהל וקהל. דברי רבי יהודה; רבי שמעון אומר: שבעה שבטים שחטאו - מביאין שבעה פרים, ובית דין מביאין על ידיהן פר, שנאמר למטה 'קהל' [ויקרא ד, יד: ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת והביאו אתו לפני אהל מועד], ונאמר למעלה 'קהל' [ויקרא ד, יג: ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ואשמו]; מה 'קהל' האמור למעלה = בית דין עם הקהל (דתרויהו כתיב למעלה: ב"ד עם קהל, דכתיב 'ונעלם דבר מעיני הקהל': דהאי 'מעני' היינו בית דין!), אף 'קהל' האמור למטה: בית דין עם הקהל ('והקריבו הקהל': בית דין עם הקהל; הכי דריש רבי מאיר: מה קהל האמור למעלה: 'ונעלם דבר מעיני הקהל': בית דין ולא קהל, כלומר: דהוראה תלויה היא בבית דין, ולא בקהל, דהא לא כתיב 'ונעלם מקהל' אלא 'מעני הקהל', דמשמע: מבית דין של קהל, ולא מקהל - אף קהל האמור למטה: 'והקריבו הקהל' = בית דין ולא צבור); רבי מאיר אומר: שבעה שבטים שחטאו - ב"ד מביאין על ידיהם פר, והן פטורין: נאמר 'קהל' למטה ונאמר 'קהל' למעלה: מה 'קהל' האמור למעלה = ב"ד ולא צבור, אף 'קהל' האמור למטה = ב"ד ולא צבור; רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו: חטאו ששה שבטים והם רובו של קהל או שבעה אע"פ שאינו רובו של קהל - מביאין פר.

אמר מר: 'ונודעה החטאת ולא שיודעו החוטאין' - מאן תנא? אמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבא: דלא כרבי אליעזר, (דתנן במסכת כריתות בפרק 'ספק אכל חלב' (כריתות פ"ד מ"ג; דף יט.) 'חלב ונותן לפניו; ואכל את אחד מהם ואינו יודע איזה מהן אכל... דבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר') דתניא: אמר רבי אליעזר: מה נפשך: אם חלב אכל - חייב, נותר אכל - חייב! (אמר לו רבי יהושע: הרי הוא אומר 'אשר חטא בה' - עד שיודע לו במאי חטא'; הכא נמי סבירא ליה לרבי אליעזר: מה נפשך: אם חלב אכלו בהוראה - מביאין פר, ואם דם אכלו בהוראה - מביאין פר, וחייבין ממה נפשך) ! רב אשי אמר: אפילו תימא רבי אליעזר; שאני הכא דכתיב [ויקרא ד, יד] ונודעה החטאת אשר חטאו עליה [והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת והביאו אתו לפני אהל מועד] (דמשמע שיודע להם החטא שחטאו עליו - על פי בית דין). התם נמי, הכתיב [ויקרא ד, כג] [או הודע אליו חטאתו] אשר חטא בה [והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים] (דמשמע עד שיודע לו במה חטא) ! ? ההוא מיבעי ליה פרט למתעסק ('בה' - פרט למתעסק; ד'בה' משמע דמתכוין לעשות החטא, פרט למתעסק; בשבת, כגון שנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר, דפטור; אבל מתעסק בחלבים ובעריות - חייב שכבר נהנה, כדאמר בפרק ארבע מיתות (סנהדרין כט:)).

מאי טעמא דרבי יהודה? קסבר: ארבעה 'קהל' י כתיבי: קהל הקהל קהל הקהל ('מעני הקהל' [ויקרא ד, יג], 'והקריבו הקהל' [ויקרא ד, יד]; - דלימא קרא 'מעני קהל'; מאי 'הקהל'? - תרי; וליכתוב קרא והקריבו 'קהל'; מאי 'הקהל' - תרי, והרי ארבעה; 'חטאת הקהל' [ויקרא ד, כג] לא קא חשיב, דהא לא כתיב לא בהוראה ולא בהקרבה); חד לחייב על כל קהל וקהל (על כל שבט ושבט, דשבט אחד איקרי 'קהל', כדאמר לקמן), וחד להוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל (כדאמר לעיל (דף ג.) 'הקהל ועשו' [ויקרא ד, יג]: הוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל), וחד לגרירה (וחד למידה דשאר שבטין שלא חטאו נגדיו אחר החוטאין ומביאין על ידיהם פר פר), וחד לשבט שעשה בהוראת בית דינו (כדתנן בסיפא דמתניתין: הורו ב"ד של אחד מן השבטים כו');

ורבי שמעון? תלתא 'קהל' י כתיבי: 'הקהל' 'קהל' 'קהל'; 'מעני הקהל' (לא דרשינן ביה תרתי, דהא לשמוש הוא דאתא) - אורחיה דקרא הוא, כדאמרי אינשי: 'מעני

דפלניא' (הכא נמי 'מעניי הקהל' משמע מעיני של קהל, וחד הוא; אבל 'והקריבו הקהל' דרשינן ביה תרי, דלכתוב קרא 'והקריבו קהל'; מאי 'הקהל'? – תרי! הא תלת); חד לחייב על כל קהל וקהל (דריב שמעון נמי סביא ליה דשבט אחד איקרי 'קהל'), ותרי אחריני (אייתרי ליה תרי לגזירה שוה): נאמר למטה 'הקהל' ונאמר למעלה 'הקהל': מה להלן ב"ד עם הקהל – אף כאן ב"ד עם הקהל;

ורבי מאיר?

קהל הקהל לא דריש, הלכך תרי קהלי כתיבי, מיבעי ליה ל'נאמר למטה קהל ונאמר למעלה קהל, מה להלן ב"ד ולא צבור – אף כאן ב"ד ולא צבור';

ורבי שמעון בן אלעזר – מאי טעמיה?

כתיב (בהוראה דעבודת כוכבים בפרשת 'שלח לך אנשים') (במדבר טו, כד) והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח ניחח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטת] אלמא (אפילו) מיעוטא (חטאו, מביאין פר ושעירה), דכתיב 'מעניי' (משמע מקצת עיני ולא כל עיני), וכתוב (במדבר טו, כו) [ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם] כי לכל העם בשגגה, למימרא דרובא – אין (דרובו ככולו), מיעוטא – לא; הא כיצד? עשו ששה והן רובו של קהל, או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל – חייבין (ד'מעניי' – אפילו מיעוט קהל, כגון ברוב שבטים; והאי דכתיב 'כי לכל' – דבעינן רובא דקהל אפילו במיעוט שבטים).

(הוריות ה, ב)

ורבי שמעון ורבי מאיר (דדרשי תרי קהל לגזירה שוה, ולא אייתר חד להוראה תלויה בבית דין, אם כן) ד'הוראה תלויה בבית דין ומעשה תלוי בקהל' – מנא להו? אמר אביי: דאמר קרא (במדבר טו, כד) והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה [ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח ניחח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטת] (שתעשה לשגגה על ידי אחרים, דהיינו על ידי הוראת בית דין, דהוראה תלויה בבית דין);

רבא אמר: (במדבר טו, כו) מ'לכל העם בשגגה' [ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה] (שיהו כולם תלויין בשגגת הקהל, ובית דין: דהוראה תלויה בבית דין, ומעשה תלוי בקהל); וצריכא:

דאי כתב רחמנא 'והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה', הוה אמינא אפילו מיעוטא (אפילו מיעוט חטאו – מביאין פר); להכי כתיב 'לכל העם בשגגה'; ואי כתב 'לכל העם בשגגה' – הוה אמינא עד דעבדי בית דין בהדי רובא (ולא יחו מביאין פר עד שיעשו בית דין עם הצבור: דליבעי לבית דין הוראה ועשיה); להכי כתיב 'והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה' (שתעשה שגגה על ידי אחרים: דהוראה בלבד תלויה בבית דין). והא, כי כתיבי הני קראי – בעבודת כוכבים הוא דכתיבי? ילפינן 'מעניי' 'מעניי' (כתיב הכא 'מעניי הקהל' [ויקרא ד, ג], וכתיב בעבודת כוכבים 'והיה אם מעיני העדה' (במדבר טו, כד)).

הורו ב"ד של אחד [מן השבטים ועשה אותו השבט על פיהן – אותו שבט הוא חייב, ושאר כל השבטים פטורין – דברי רבי יהודה; וחכמים אומרים: אין חייבין אלא על הוריות בית דין הגדול בלבד];

איבעיא להו: שבט אחד לרבי יהודה בהוראת בית דין הגדול – מי מייתו שאר שבטים או לא? מי אמרינן שבעה שבטים – הוא דמייתו שאר שבטים בהדיהו, משום דאיכא רובא, אבל חד שבט (והוא הדין לשנים או שלשה שבטים) – דליכא רובא – לא? או דלמא לא שנא?

תא שמע: 'מה הן מביאין? פר אחד; רבי שמעון אומר: שני פרים'; במאי עסקינן? אילימא שחטאו שבעה – רבי שמעון תמניא בעי (פר לכל שבט ושבט ופר לבית דין)?! אלא דחטא שבט אחד; במאי? אי בהוראת בית דינו – רבי שמעון לית ליה (דהא לא מייתר ליה 'קהל' להוראת בית דינו)! אלא לאו –

בהוראת בית דין הגדול? ותנא קמא מני? אי נימא רבי מאיר – הא רובא בעי?! אלא – לאו רבי יהודה > וכגון שחטא שבט אחד < (וקתני מזה הן מביאין? – פר אחד' אלמא לא מייתו שאר שבטים בהדיה)!

אמרי: (אלא) הכא במאי עסקינן? - כגון שחטאו ששה שבטים, והן רובן של קהל (דכיון דאיכא רוב, רובא כל דהו קאמר דמביאין פר [לכל קהל שחטא], ופר לב"ד), ורבי שמעון בן אלעזר היא (ותנא קמא - רבי שמעון בן אלעזר הוא), דתניא: 'רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו: חטאו ששה והן רובו של קהל או שבעה אף על פי שאינן רובו של קהל - מביאין פר'; (ורבי שמעון, דאמר 'שני פרים' - קסבר: פר לכל שבט ושבט, דשבט אחד איקרי 'קהל', כגון שחטאו שבעה שבטים והן רובן של קהל, דכי הויא רובא בגברי ורובא בשבטים - הו"א דמביא פר לכל שבט ושבט ופר לבית דין, אבל היכא דאיכא ששה והן רובא, או שבעה ואינן רובא, כיון דלאו רובא בגברי ורובא בשבטים - כחד שבט דמו, ומביאין פר אחד ופר לבית דין).

תא שמע: 'רבי יהודה אומר: שבט שעשה בהוראת בית דינו - אותו השבט חייב, ושאר כל השבטים פטורים; ובהוראת ב"ד הגדול - אפילו שאר שבטים חייבים'! שמע מינה.

אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני 'ועשה אותו השבט על פיהם, אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורים'; למה לי למיתנא 'ושאר שבטים פטורים' הא תנא 'אותו השבט חייב', וכיון דתנא 'אותו השבט חייב' - ממילא ידענא שאר שבטים פטורים?! - אלא הא קמשמע לן: דבהוראת בית דינו - הוא דשאר שבטים פטורים, אבל בהוראת ב"ד הגדול - אפילו שאר שבטים חייבים! שמע מינה.

איבעיא להו: שבט אחד שעשה בהוראת בית דין הגדול, לרבי שמעון, מי מייתי [השבט] (פר) או לא (מי אמרין): כי אמר רבי שמעון לחייב על כל קהל וקהל, דשבט אחד איקרי קהל - כגון שחטאו שבעה שבטים דהו רובן, אבל היכא דליכא רובא - כיחיד דמו, ופטורים: דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור? או דלמא: כיון דסבירא ליה דשבט אחד איקרי 'קהל' - לא שנא שבט אחד ולא שנא שבעה, מביאין פר לכל שבט ושבט ופר לב"ד)?

תא שמע: 'מה הן מביאין? - פר אחד; רבי שמעון אומר: שני פרים'; <במאי עסקינן אילימא שחטאו שבעה>; 'שני פרים'? שמנה פרים בעי?! אלא דחטא שבט אחד; ובמאי? אילימא בהוראת בית דינו - רבי שמעון לית ליה אלא בהוראת בית דין הגדול! ותסברא? תנא קמא מני? אי רבי מאיר - הא רובא בעי; אי רבי יהודה - שאר שבטים נמי מייתו!?

אלא הא מני? - רבי שמעון בן אלעזר היא, וכדתניא. *תא שמע [ממשנתנו]: 'וחכמים אומרים: לעולם אינו חייב אלא על הוראת בית דין הגדול' מאן 'חכמים'? אילימא רבי מאיר - רובא בעי?! אלא לאו רבי שמעון היא (וקתני 'שבט אחד חייב על הוראת בית דין הגדול')? שמע מינה (אלמא כי אמר 'שבט אחד איקרי קהל', אפילו כי חטא שבט אחד - כמרבין דמו, ומביאין פר, ופר לבית דין, והכי סבירא ליה לרבי שמעון: דהיכא דאיכא רובא בגברי ורובא בשבטים - מביאין פר לכל שבט, אבל היכא דחטאו ששה והן רובן, או שבעה ואינן רובן - כשבט אחד דמו, ומביאין פר, ופר לבית דין; מדקתני 'מה הן מביאין' וכו' ולא מתוקמא רישא אלא כרבי שמעון בן אלעזר כגון שחטאו ששה וכו', וקאמר רבי שמעון 'שני פרים' פר להו ופר לבית דין).

*[מדוע צריך עוד ראיה, לאחר שהוכחנו שת"ק הוא רשב"א ומביאים שני פרים לרבי שמעון כשחטא שבט אחד? אולי כי לא סביר שת"ק של רבי שמעון הוא רשב"א - דור מאוחר יותר!]

ורבי יהודה ורבי שמעון - שבט אחד דאקרי 'קהל' מנא להו? אמרי: דכתיב (דברי הימים ב, כה) ויעמד יהושפט בקהל יהודה (אלמא דשבט אחד איקרי 'קהל') וירושלים בבית ה' לפני החצר החדשה.

מאי 'חדשה'? - אמר רבי יוחנן: שחידשו דברים, ואמרו: טבול יום אל יכנס במחנה לוויה.

מתקיף לה רב אחא בר יעקב: ממאי? דלמא שאני ירושלים דהוה נמי בנימין (ודלמא שאני שבט יהודה, דהוה עמיה בירושלים שבט בנימין, ושני שבטים - הוא דאקרי 'קהל', אבל שבט אחד לא)?

אלא אמר רב אחא בר יעקב (מהכא): דכתיב (בראשית מח, ד) ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים [ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחריך אחזת עולם] (והיכא אמר ליה הכי? - דכתיב 'וירא אלהים אל יעקב עוד בבואו מפתן ארם וגו' [בראשית לח, טז], וכתיב [פסוק יא] 'ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה

גוי וקהל גוים יהיה ממך וגו') ; מאן אתיליד ליה ההיא שעתא (כלומר: מאן הוה עתיד למילד ההיא שעתא) ? - בנימין, שמע מינה הכי קאמר רחמנא: (השתא) מתיליד לך השתא קהל אחרינא.

אמר ליה רב שבא לרב כהנא: דלמא הכי קאמר ליה רחמנא: לכי מתיליד לך בנימין - הוא דהווי י"ב שבטים, דמתקריית 'קהל' ! ?
אמר ליה: אלא שנים עשר שבטים איקרו 'קהל', אחד עשר שבטים לא איקרו 'קהל' (בתמיהה: והא אמרת דשני שבטים איקרו קהל: יהודה ובנימין) ? (אלא ודאי הכי קאמר ליה: דהשתא מתיליד לך קהל אחרינא; אלמא שבט בנימין לבדו איקרי קהל) !

תניא: 'רבי שמעון אומר: מה תלמוד לומר (במדבר ח, ח) [ולקחו פר בן בקר ומנחתו סלת בלולה בשמן] ופר שני בן בקר תקח לחטאת; אם ללמד שהם שנים - והלא כבר נאמר (במדבר ח, יב) [והלוים יסמכו את ידיהם על ראש הפרים] ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה' [לכפר על הלוים]; [אלא] יכול [תהא] נאכלת חטאת ללוים ? - תלמוד לומר 'ופר שני': שני לעולה: מה עולה לא נאכלת -

(הוריות ו, א)

אף חטאת לא נאכלת;

כיוצא בו אמר רבי יוסי: (עמרא ח, לה) הבאים מהשבי [בני] הגולה הקריבו [עלות] לאלהי ישראל פרים שנים עשר [כל ישראל אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה צפירי חטאת שנים עשר] הכל עולה לה'; 'הכל עולה' סלקא דעתך (והכתיב 'שעירי עזים לחטאת') ? אפשר שחטאת עולה ? אלא: הכל פְּעוּלָה: מה עולה לא נאכלת - אף חטאת (דהקריבו) לא נאכלת (לפי שהיו שעירין של צבור הנשרפין, לפי שהכניסו דמן לפני ולפנים, כדכתיב 'וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש' [ויקרא ו, כג], כדתנן (זבחים פ"ד מ"ד, דף מז.) 'פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין' - דהיינו שעירי עבודת כוכבים דצבור), דתניא: 'רבי יהודה אומר: על עבודת כוכבים הביאום'; ואמר רב יהודה אמר שמואל: על עבודת כוכבים שעשו בימי צדקיהו.

בשלמא לרבי יהודה, משכחת לה להני שנים עשר חטאות: כגון דחטאו שנים עשר שבטים, דמייתו שנים עשר שעירים; אי נמי דחטאו שבעה שבטים, ושאר אינך בגרירה;
ולרבי שמעון נמי משכחת לה: כגון דחטאו אחד עשר שבטים, דמייתו אחד עשר שעירים, ואידך דב"ד (ואחד שהביאו בית דין - הרי י"ב);
אלא לרבי מאיר, דאמר בית דין מביאין ולא צבור - שנים עשר היכי משכחת ליה ?

כגון דחטאו והדר חטאו והדר חטאו עד תריסר זימני.

(בין לר' יהודה בין לר' שמעון בין לרבי מאיר היכי קרבי הנהו חטאות?) והא מייתי להו הנהו דחטאו (בימי צדקיהו, דהווי חטאת שמתו בעליהן) ?

אמר רב פפא: כי גמירי 'חטאת שמתו בעליה במיתה' - הני מילי ביחיד, אבל לא בצבור, לפי שאין מיתה בצבור (דאע"ג דמתו צבור - לא אזלא למיתה חטאת דידהו).

מנא ליה לרב פפא הא ? אילימא מדכתיב (תהלים מה, יז) תחת אבותיך יהיו בניך [תשיתמו לשרים בכל הארץ] (דמשמע: דבנים במקום אבות קיימי, וכאבות חיים דמו, והכא איכא בנים דדורו של צדקיהו) - אי הכי אפילו ביחיד נמי (לימא 'חטאת שמתו בעליה דלא למיתה אזלא': דלהוי הבן במקום אב) ! ?

אלא דוקיא דרב פפא משעיר דראש חדש (דהוי חטאת), דאמר רחמנא מייתי מתרומת הלשכה (דכל קרבנות צבור מתרומת הלשכה הם באין) - והא (דלמא) מייתי להו מירשאל (לאחר שנתרמה תרומת הלשכה), והנך (ירשאל) דפיישי - היכי מייתו (שעיר דראש חודש, דאתא מתרומת הלשכה? והא הוי 'חטאת שמתו בעליה') ? אלא שמע מינה: חטאת שמתו בעליה בצבור קרבה.

מי דמי שעיר ראש חודש? דלמא לא מייתו מצבור (דלמא מיתו מצבור דלמא לא מיתו: דספק הוי, ואח"כ קרבה) - אבל הכא (דורו של צדקיהו) - ודאי מייתו (ודאי מתו) !
אלא טעמא דרב פפא מהכא: דכתיב (דברים כא, ח) כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' [ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונכפר להם הדם]: ראוייה כפרה זו (בעגלה ערופה) שתכפר על יוצאי מצרים, מדכתיב 'אשר פדית' (וכיון שתכפר על יוצאי מצרים, ויוצאי מצרים מתים נינהו - אלמא אין מיתה בצבור; והוא הדין לדורו של צדקיהו: דאף על גב דמתו - מתכפרין בהנהו חטאות) !

מי דמי? התם (גבי עגלה ערופה) כולהו איתינון (כולהו איתנהו בחיים, דעיקר כי אתיא עגלה ערופה - אהני דאיתנהו קא אתיא); מגו דמכפרה אחיים - מכפרה נמי אמתיס (דהיינו יוצאי מצרים), אלא הכא - מי הווי חיים (הני דורו של צדקיהו)? אין הכי נמי, דכתיב (שורא ג, יב) ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות [הזקנים אשר ראו את הבית הראשון ביסודו זה הבית בעיניהם בכים בקול גדול ורבים בתרועה בשמחה להרים קול] ודלמא מועטין הוו (דהאי דכתיב 'ורבים מהכהנים והלויים' - דלמא מעוטי דצבור דבית שני הוו), ולא רבים הוו (והוה ליה 'חטאת שמתו רוב בעליה', ולא קרבה, והכא כתיב דקרבה)? (הא לא מצית אמרת דמעוטי הוו. אלא ודאי רבים הוו): הכתיב (שורא ג, יג) ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם [כי העם מריעים תרועה גדולה] והקול נשמע עד למרחוק (ואותן דבוכים - מדור של בית הראשון היו; ומדאין מכירין קול השמחה - שמע מינה דרובא הוו אותן דבוכין, והוי כחטאת שרוב בעליה קיימין, ומשום הכי קרבה).

והא מזידין הוו (דורו של צדקיהו, ובני קטלא נינהו, ולא בני קרבן נינהו, והיכי מתכפרים בהנך חטאות)?!

הוראת שעה היתה (דאף על גב דהוו מזידין - הוו מתכפרים); הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי - (שורא ח, לה) [הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עלות לאלקי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל] אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה [צפירי חטאת שנים עשר הכל עולה לה] - כנגד מי? אלא הוראת שעה היתה - הכא נמי הוראת שעה היתה.

תנו רבנן: 'מת אחד מן הצבור (כגון שהורו ב"ד ועשו צבור על פיהם, ולא הספיקו להביא עד שמת אחד מן הצבור) - חייבין; אחד מבית דין - פטורין'. מאן תנא?

אמר רב חסדא אמר רבי זירא אמר רב ירמיה אמר רב: רבי מאיר היא, דאמר בית דין מביאים ולא צבור, הלכך מת אחד מן הצבור - חייבין, דהא קאים כוליה בית דין; מת אחד מבית דין - פטורין, דהויא לה חטאת שמת אחד מן השותפין (דהויא כמתו מקצת בעליה, ולא קרבה); הא דאיקרי להו 'שותפין' - לא משום דחטאת של שותפין דעלמא קרבה, דאין שנים מביאין קרבן! אלא האי דאיקרי להו 'שותפין' - משום דלא מצי קרי להו 'צבור', דהא לאו צבור נינהו - הלכך קרי להו 'שותפין', ומשום הכי פטורין.

מתקיף לה רב יוסף: ונוקמה כרבי שמעון, דאמר 'בית דין עם הצבור': מת אחד מן הצבור חייבין - דאין צבור מתיס (דאין דין מיתה בצבור: דכי גמירי 'חטאת שמתו בעליה למיתה אזלא' - ביחיד, ולא בצבור); מת אחד מבית דין - פטורין כדאמרין: דחטאת שותפין היא? אמר ליה אביי: שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר 'חטאת שותפין אינה מתה', דתניא: 'פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהם - ימותו כולן, דברי רבי יהודה (דהכי סבירא ליה: דאפילו חטאת צבור מתה); רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: ירעו', לפי שאין חטאת צבור מתה (והא הכא דפר של יום הכפורים - דהיינו פר של אהרן - הוי 'חטאת השותפין': דכהנים מתכפרים בו, וקאמר רבי שמעון 'ירעו': דלא הוי כחטאת שכפרו בעליה בעלמא, דלמיתה אזלא, משום דחטאת שותפות - לאו כחטאת יחיד דמיא, אלא כחטאת צבור דמיא; והוא הדין כי מת אחד מן השותפין: דלא כחטאת שמתו בעליה דמיא, אלא חטאת השותפין היא, ואינה מתה; והכא הוא דקאמר 'ירעו': משום דהא כפרו בעליה! אבל היכא דמת אחד מן השותפין - אימא לך דסבירא ליה לרבי שמעון דקרבה: דחטאת השותפין אינה מתה; הלכך לא מיתוקמא כרבי שמעון)!

אמר ליה רב יוסף: כהנים קא אמרת? שאני כהנים דאיקרו 'קהל', דכתיב (ויקרא טז, ג) [וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח יכפרו] על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר (דאתקש לקהל וכיון דאיקרו קהל משום הכי קאמר רבי שמעון דפר חטאת דידהו כחטאת שעיר דקהל דמי דאינה מתה אבל בחטאת השותפין לעולם אימא לך דס"ל לרבי שמעון דכי מת אחד מן השותפין דלא קרבה וכי מת אחד מן בית דין פטור ואכתי נוקמה כ"ש).

(הוריות ו, ב)

אלא מעתה (דכהנים איקרו קהל) - נייתו פר בהוראה? וכי תימא הכי נמי - טפי להו שבטים (לד"ש הויין י"ג שבטים, ותנן דבי שמעון אומר י"ג פרים פר לכל שבט ושבת ופר לבית דין' דלא הוו אלא י"ב שבטים)!

אלא אמר רב אחא ברבי יעקב: שבטו של לוי לא איקרו 'קהל', דכתיב (בראשית מח, ד) [ואמר אלי] הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים [ונתתי את הארץ הזאת לזרעך אחרך אחזת עולם]: כל שיש לו אחוזה איקרי 'קהל', וכל שאין לו אחוזה (וכהנים ולוויים

אין להם אחוזה) - לא איקרי 'קהל' (והוא הדין לכהנים דלא איקרו 'קהל', דכהנים הויין בכלל שבט לוי! ואכתי נוקמה כרבי שמעון) !

אם כן - חסרי להו י"ב שבטים ?

אמר אביי : (בראשית מח,ה) [ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה לי הם] אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (דבתרי שבטים חשיב להו, כראובן ושמעון) .

אמר רבא : והא כתיב [שם,פסוק ו] [ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו] על שם אחיהם יקראו בנחלתם - לנחלה הוקשו (אפרים ומנשה לשאר שבטים: שיהיו נוסלים בנחלה כשאר שני שבטים) ולא לדבר אחר (ולא לדברים אחרים הוקשו; אבל אין מביאין שני פרים; ואכתי חסרי להו מ"ב שבטים? אלא שמעינן מינה דלוי איקרי 'קהל' וכהנים לא איקרי 'קהל', ושותפין נינהו, ולא מתוקמא כרבי שמעון, דקרא הכי משמע 'ומולדתך' ! ?

ולא ? והא חלוקין בדגלים ?

כנחלתן כך חנייתן (שיעקב אבינו חלק להם את הארץ, וציוס היאך יחנו לדגליהם; וכן מצינו במדרש תנחומא: דיעקב אבינו תקן להם דגלים וחלק להם הארץ; וכן מצינו 'איש על דגלו באותות' [במדרש ב, ב] באות אשר צוה להם אביהם, שלאותן רוחות שנחלקו לשאת מטתו - לאותן רוחות חנו לדגליהם, והיינו דאמרין: כנחלתן כך חנייתן), כדי לחלק כבוד לדגלים .

והא חלוקים בנשיאים ?

ההוא לחלוק כבוד לנשיאים, דתניא: 'שלמה עשה שבעה ימי חנוכה, ומה ראה משה לעשות שנים עשר ימי חנוכה ? כדי לחלוק כבוד לנשיאים' .

מאי הוי עלה (אי הוה דוקא הא דאביי דאמר דשמעינן ליה לרבי שמעון דאמר דחטאת השותפין אינה מתה? או לאו דוקא) ?

תא שמע דתניא: 'רבי שמעון אומר: חמש חטאות מתות: ולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, וחטאת שנתכפרו בעליה, וחטאת שעברה שנתה; ואי אתה יכול לומר 'ולד חטאת' בצבור, שאין צבור מפורשין נקבה (שאין אתה מוצא קרבן צבור שהיתה באה נקבה); ואי אתה יכול לומר 'תמורת חטאת' בצבור, שאין תמורה בצבור (דכתיב [ויקרא כז,י] 'לא יחליפנו ולא ימיר', דלשון יחיד הוא, ולא צבור ושותפין; והכי מפרש בפרק קמא דמסכת תמורה (דף ג:)); ואי אתה יכול לומר 'חטאת שמתו בעליה' בצבור, שאין צבור מתים; 'שנתכפרו בעליה' ו'שעברה שנתה' - לא שמענו (אם מתים בצבור אי לא); יכול ימותו ? אמרת: ילמוד סתום מן המפורש: מה מצינו בולד חטאת ותמורת חטאת ושמתו בעליה: ביחיד דברים אמורים, ולא בצבור - אף שנתכפרו בעליה ושעברה שנתה: ביחיד דברים אמורים, ולא בצבור .

וכי דנין אפשר משאי אפשר (הא ולד חטאת ותמורת חטאת ושמתו בעליה - אי אפשר בצבור, וקא אמר מה מצינו) ?

רבי שמעון בחד מקום גמיר (הא לא קשיא: דלא הוי דנין אפשר משאי אפשר, משום דרבי שמעון בחד מקום גמיר להו: דכי נצטוו ישראל על ארבע חטאות - בחד מקום גמיר להו הלכה למשה מסיני שיהיו נהוגות יחד: במקום אחד: או ביחיד או בצבור, וקא דייק רבי שמעון: אי ס"ד בצבור - הנך כולהו מי איתנהו יחד בצבור? אלא ש"מ דביחיד אמורה, ולא בצבור: דכי היכי שמתו בעליה, ולד חטאת, ותמורת חטאת - ליתנהו בצבור, הכי נמי שכיפרו בעליה ושעברה שנתה ליתנהו בצבור: דעל כרחין ילמוד סתום מן המפורש; והכי אמרינן במסכת תמורה, בפרק 'יש בקרבנות יחיד' (ס:) : אמר רבי שמעון בן לקיש: ארבע נתנו להם דמתות, והחמישית ירעה, ויחד ניתנו: שיהיו נהוגות במקום אחד; ומספק העמידום על חמש: שיהיו חמשתן מתות; ואי ס"ד דארבע ניתנו להם בצבור, הנך כולהו ארבע מתות מי איתנהו בצבור? הא לא משכחת לה דאפשר בצבור אלא שנים ותו לא! אלא על כרחך ילמוד סתום מן המפורש; וקא דייקא מהא מתניתא, דכי היכי דאמר רבי שמעון 'ה' חטאות מתות' - ביחיד ולא בצבור, דמההיא דוקא דייק רבי שמעון דיחיד ולא בשותפין, דהיינו בית דין, משום דאי אתה יכול לומר 'ולד חטאת' בשותפין: שאין השותפין מביאין נקבה: דפר ושעיר - הוא דמביאין; ואי אתה יכול לומר 'תמורת חטאת' בשותפות, שאין תמורה בשותפין דעלמא, וכל שכן בבית דין! דה"נ תנן במסכת תמורה (דף ג:) 'אין השותפין עושין תמורה'; וילמוד סתום מן המפורש: מה מצינו בולד חטאת ותמורת חטאת: ביחיד דברים אמורים ולא בשותפין - אף חטאת שמתו בעליה, ושכפרו בעליה, ושעברה שנתה - ביחיד ולא בשותפין; דחטאת שמת אחד מן השותפין - קרבה; הלכך הא דקתני 'מת אחד מבית דין - פטור' לא מתקומא אליבא דרבי שמעון) .

הדרן עלך הורו בית דין